

MINISTERUL EDUCAȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA

Alexandru Bors
Eugen Coroi

Educația muzicală

manual pentru clasa a 6-a

ȘTIINȚA, 2017

CZU 78(075.3)
B 70

Elaborat în baza curriculumului disciplinar în vigoare și aprobat prin Ordinul ministrului educației (nr. 277 din 05 mai 2011). Editat din mijloacele financiare ale *Fondului special pentru manuale*.

Comisia de experți: *Margareta Tetelea*, dr. conf., Universitatea de Stat „Alec Russo”, Bălți; *Vladimir Marcu*, prof. școlar (gr. did. I), Liceul Teoretic Lăpușna, Hâncești; *Ion Tătaru*, prof. școlar (gr. did. I), gimnaziul Cetireni, Ungheni

Responsabil de ediție: *Larisa Dohotaru*

Redactor: *Mariana Belenciuc*

Corectori: *Maria Cornesco, Tatiana Darii*

Redactor tehnic: *Nina Duduciuc*

Machetare computerizată: *Anatol Andrițchi*

Procesare imagini și note muzicale: *Vitalie Ichim*

Desene: *Daniela Șemeachin*

Copertă: *Vitalie Pogolșa*

Întreprinderea Editorial-Poligrafică Știința,

str. Academiei, nr. 3; MD-2028, Chișinău, Republica Moldova;
tel.: (+373 22) 73-96-16; fax: (+373 22) 73-96-27;
e-mail: prini_stiinta@yahoo.com; prini@stiinta.asm.md;
www.editurastiinta.md

DIFUZARE:

ÎM Societatea de Distribuție a Cărții PRO-NOI,

str. Alba-Iulia, nr. 75; MD-2051, Chișinău, Republica Moldova;
tel.: (+373 22) 51-68-17, 71-96-74; fax: (+373 22) 58-02-68;
e-mail: info@pronoi.md; www.pronoi.md

Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin Întreprinderii Editoriale-Poligrafice Știința.

Î.E.P. Știința se obligă să achite deținătorilor de copyright, care încă nu au fost contactați, costurile de reproducere a imaginilor folosite în prezenta ediție.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Borș, Alexandru

Educație muzicală: Man. pentru cl. a 6-a / Alexandru Borș, Eugen Coroi; Min. Educației al Rep. Moldova. – Ch.: Î.E.P. Știința, 2017 (Tipografia „BALACRON” SRL) – 96 p.

ISBN 978-9975-85-068-1
78(075.3)

CUPRINS

Limba noastră (versuri: Alexei Mateevici, muzică: Alexandru Cristea) 5

Capitolul I. Muzica și istoria

Trecutul istoric – subiect al creațiilor muzicale 7
Personalități istorice evocate în creațiile muzicale 18
Figuri proeminente ale istoriei naționale în muzică 20
Evenimente culturale reflectate în muzică 35

Capitolul II. Muzica și natura

Natura – izvor de inspirație pentru creația muzicală 40
Natura în creații de muzică populară 43
Tema naturii în creația componistică națională 53
Creații celebre dedicate naturii din tezaurul muzicii universale 60

Capitolul III. Muzica cu program și muzica fără program

Ce este muzica cu program și muzica fără program? 74
Creații cu program și creații fără program în muzica populară 75
Creații cu program și creații fără program din tezaurul muzicii naționale
și universale profesionale 78
Sinteză 95

Dragă elev/elevă,

Educația muzicală în clasa a 6-a urmărește scopul de a-ți lărgi orizontul cunoașterii artistice a lumii înconjurătoare prin abordarea sistematică și consecutivă a trei compartimente ample.

Prima parte a manualului – „Muzica și istoria” – descrie rolul care îi revine artei muzicale în istoria națională și în cea universală. În toate timpurile, arta muzicii a întruchipat spiritul popoarelor, a constituit acea forță mobilizatoare, care a contribuit la determinarea destinului lor istoric. Muzica i-a însoțit pe oameni în pregătirea și derularea evenimentelor istorice remarcabile: războaiele și revoluțiile, războaiele și victoriile, luptele de eliberare națională din toate timpurile și de pe toate continentele. Operele muzicale relevă personalități istorice proeminente și faptele lor mărețe săvârșite pentru independența și libertatea poporului pe care îl reprezintă. De asemenea, evenimentele culturale marcante ale istoriei constituie un prilej de inspirație pentru muzicieni.

Partea a II-a a manualului, intitulată „Muzica și natura”, descrie relațiile strânse stabilite între oameni și natură, exprimate prin mijloacele care stau la dispoziția artei muzicale. Atât în muzica populară, cât și în muzica academică națională și în cea universală expresia naturii este foarte variată. Spre deosebire de artele plastice, care prioritar au capacitatea de reprezentare vizuală, muzica dedicată naturii este mai întâi de toate expresia sonoră a dispoziției interioare, a sentimentelor, trăirilor sufletești ale omului în raport cu cele mai diverse manifestări ale naturii.

Partea a III-a, intitulată „Muzica cu program și muzica fără program”, elucidează un aspect important al relației dintre arta muzicală și cuvântul artistic (literatura). Aici se abordează problema realizării acestei relații în cadrul muzicii instrumentale. Din punctul acesta de vedere, muzica instrumentală se divizează în: a) creații muzicale cu program; b) creații muzicale fără program (muzică pură).

De pe paginile manualului de față vei afla multe lucruri interesante și utile pentru a-ți îmbogăți propriul orizont cultural-artistic.

Sperăm ca conținutul acestui manual să-ți trezească interesul și pasiunea față de ceea ce numim muzică.

Îți dorim succese!

Autorii

Limba noastră

Versuri: Alexei Mateevici

Muzică: Alexandru Cristea

Allegretto espressivo

1. Lim - ba noas - tră-i o co - moa - ră
3. Lim - ba noas - tră-i gra - iul pâi - nii
5. Ră - să - ri - va o co - moa - ră

În a - dân - curi în - fun - da - tă,
Când de vânt se miș - că va - ra;
În a - dân - curi în - fun - da - tă,

Un și - rag de pia - tră ra - ră
În ros - ti - rea ei bă - tră - nii
Un și - rag de pia - tră ra - ră

Pe mo - și - e re - vâr - sa - tă.
Cu su - dori sfin - ți - t-au ța - ra.
Pe mo - și - e re - vâr - sa - tă.

2. Lim - ba noas - tră-i foc ce ar - de
4. Lim - ba noas - tră-i lim - bă sfân - tă,

În - tr-un neam ce fă - ră ves - te
Lim - ba ve - chi-lor ca - za - nii,

S-a tre - zit din somn de moar - te
 Ca - re-o plâng și ca - re-o cân - tă

Ca vi - tea - zul din po - ves - te.
 Pe la va - tra lor ță - ra - nii.

Mijlocul de exprimare al unui popor este limba. De-a lungul secolelor, poeții și compozitorii i-au dedicat limbii române versuri și melodii care au rămas în patrimoniul spiritual al neamului. Nemuritorul cântec *Limba noastră*, versuri de Alexei Mateevici (1888–1917) și muzică de Alexandru Cristea (1890–1942), este unul dintre cele mai frumoase imnuri închinată limbii strămoșești. Din 1994, cântecul *Limba noastră* devine Imn al Republicii Moldova – unul dintre simbolurile principale ale suveranității țării noastre.

Sarcini de activitate independentă

1. Memorează versurile și interpretează expresiv cântecul *Limba noastră*.
2. Selectează câteva secvențe din text și melodie care subliniază caracterul solemn și înălțător al imnului.

Chișinău, Marea Adunare Națională, 27 august 1989 (Fotografie de Mihai Potârniche)

Trecutul istoric – subiect al creațiilor muzicale

Cele nouă muze ocrotitoare și însoțitoare ale artelor sunt: **Euterpe** – muza poeziei lirice și a muzicii de flaut; **Erato** – muza poeziei erotice; **Clio** – muza istoriei; **Polimnia** – muza elocinței și a imnurilor cântate; **Calliope** – muza poeziei epice (rapsozii antici nu citeau, ci cântau istorisirile lor despre biruințele zeilor și ale eroilor); **Thalia** – muza comediei, a satirei și a poeziei comice; **Melpomene** – muza tragediei; **Terpsihora** – muza dansului și a muzicii corale; **Urania** – muza astronomiei.

Toate artele sunt înrudite și în înrudirea lor se ascunde un sens profund: a reflecta în imagini artistice realitatea. S-ar părea că istoria este o rudă mai înde-

Eustache Le Sueur. Muzele: *Melpomene, Erato și Polimnia*

părtată a muzicii, deoarece ea este o știință, la fel ca și astronomia, și nu o artă. Și totuși, ele sunt chiar foarte apropiate: istoria este memoria umanității, în ea este acumulată experiența de viață a mii și mii de generații. O găsim reflectată mai ales în folclor, în creațiile populare orale, în dansurile strămoșești, în teatrul popular, în ritualuri etc.

Istoria a oferit nenumărate tematici muzicii, atât celei populare, cât și celei culte. Începând cu Antichitatea și până în prezent, orice eveniment de rezonanță, demn de a fi rămas immortalizat pentru generațiile următoare, și-a găsit expresie și în muzică.

Giuseppe Verdi. *Corul sclavilor evrei* din opera *Nabucco*

Istoria artelor cunoaște multe creații muzicale care au pregătit și au însoțit mari evenimente istorice.

Una dintre ele este lucrarea *Corul sclavilor evrei* din opera *Nabucco* de Giuseppe Verdi – operă care a entuziasmat publicul celui mai mare teatru muzical – *La Scala* din orașul Milano (Italia).

Subiectul operei este axat pe ideea luptei evreilor din Ierusalim pentru eliberarea din sclavia babilonică. Acest cor amintește poporului italian de condițiile asemănătoare trăite sub ocupația austriacă și-i îndeamnă la lupta de eliberare națională.

Melodia apăsătoare a acestui nemuritor cor sugerează atmosfera de oprimare în care trăiau atât sclavii evrei, cât și italienii din perioada dominației austriece.

În partea a doua a corului se pot descifra licăriri de speranță pentru o viață liberă și demnă.

Corul sclavilor evrei din opera Nabucco

(fragment)

Scenă din opera *Nabucco* de Giuseppe Verdi. Teatrul de Operă și Balet „Maria Bieșu” din Chișinău

Sarcini de activitate independentă

1. Privește și audiază, pe unul dintre site-urile muzicale internaționale ori pe CD, *Corul sclavilor evrei* din opera *Nabucco* de Giuseppe Verdi.
2. Intonează fragmentul propus la p. 8 din *Corul sclavilor evrei*.
3. Caracterizează atmosfera sugerată de muzica celebrului cor.

Giuseppe Verdi. *Corul briganzilor* din opera *Ernani*

Giuseppe Verdi (1813–1901)

Dacă opera *Nabucco* este inspirată din istoria antică, în alte opere Giuseppe Verdi ilustrează evenimente istorice mai apropiate de vremea sa. Este cazul operei *Ernani*, inspirată din lucrarea literară omonimă a lui Victor Hugo.

Corul briganzilor (*briganzi* erau numiți răzvrățiții) din această operă este una dintre paginile cele mai expresive care reflectă atmosfera de complot organizat împotriva regelui Spaniei Carol al V-lea. Acest cor este încredințat numai vocilor bărbătești pentru a evidenția pregnanța ideii de libertate. La aceasta contribuie și ritmul sacadat, prin care se întrerupe periodic cursivitatea melodică.

Compozitorul Giuseppe Verdi a fost un adevărat patriot al poporului italian. El s-a angajat activ în lupta politică

pentru realizarea unității Italiei sub regele Piemontului, Victor Emmanuel, și pentru eliberarea de sub dominația austriacă. Pentru participanții la mișcarea de eliberare națională abrevierea VERDI însemna *Vittorio Emmanuele, Re D'Italia* (Victor Emmanuel, Rege al Italiei), devenind un simbol al stării de spirit al acestei mișcări.

La vremea apariției, prezentarea de fiecare dată a operei în teatrele italiene era urmată de ample demonstrații de protest împotriva regimului de ocupație austriac.

Sarcini de activitate independentă

1. Audiază *Corul briganzilor* din opera *Ernani* de Giuseppe Verdi.
2. Caracterizează sentimentele sugerate de muzica *Corului briganzilor*.
3. Compară muzica a două coruri de compozitorul Giuseppe Verdi – *Corul sclavilor evrei* și *Corul briganzilor* – și determină asemănările și deosebirile dintre muzica lor.
4. Selectează, din diferite surse, informație despre personalitatea lui Giuseppe Verdi și creația sa și alcătuește un text cu genericul *Creația lui Giuseppe Verdi în vâltoarea istoriei*.

ELEMENTE DE ISTORIE. În teatrul antic grecesc, muzica era un element indispensabil; actorii interpretau rolurile cântând. În atare condiții, **corul** juca un rol hotărâtor, transmițând ascultătorilor mesajul acțiunii scenice.

Corul reprezenta astfel „vocea poporului” și concomitent vocea autorului tragediei sau comediei jucate.

Scenă din opera *Ernani* de Giuseppe Verdi. Reprezentație dată în 1970 la Opera din orașul Roma (Italia)

Gavriil Musicescu. *Corul Trompetele răsună*

Corul *Trompetele răsună* de compozitorul Gavriil Musicescu (1847–1903) a fost compus în atmosfera luptelor pentru independența Țărilor Române de Imperiul Otoman din 1877, în onoarea participanților la bătăliile de la Plevna și Smârdan.

Prima parte a cântecului, care începe după semnalul gornistului, sugerează admirația față de luptătorii din diferite zone și localități. Cea de-a doua parte are un caracter maiestuos, exprimând bărbăția și dârzenia oștenilor.

Trompetele răsună

Versuri: Spicione I. Bădescu

Muzică: Gavriil Musicescu

Tempo di marcia
mf Refren:

Trom - pe - te - le ră - su - nă Prin munți și prin căm-pii, Ro -
mă - nii toți se-a-du-nă Cu su-te-le de mii... 1. Un
glas pe toți îi chea - mă, E gla - sul nea - târ -
nă - rii, Ei tea - mă n-au de ni - meni; Tră - ias - că oas-tea
mf Refren:
tă - rii! Trom - pe - te - le ră - su - nă Prin
munți și prin căm-pii, Ro - mă - nii toți se-a-du - nă Cu
su - te - le de mii... Un dor pe toți îi

poar - tă Să-și va - dă iar mo - și - a U -
 ni - tă, ma - re, mân - dră: Tră - ias - că Ro - mă -
 ni - a! Tră - ias - că, tră - ias - că, Tră -
 ias - că Ro - mă - ni - a! U - ni - tă, ma - re,
 ma - re, mân - dră, Tră - ias - că Ro - mă - ni - a!

„Ș-un glas de comandă se înalță dintre pavilioanele cu acoperișuri roșii, – muzica izbucnește, cu tobele, cu talgerele, cu trâmbițele; pe toate obrazurile celor care așteaptă trece o lumină de plăcere. S-arată colonelul pe calu-i sur, un maior, doi, muzica răsunătoare, apoi, în tact apăsat, capul coloanei. Și în sunetul vioi și zguduitor al muzicii, iese în coloană de marș regimentul, scrâșnind cu cizmele pe prundul șoselei. Talgerele zuruie, toba bubuie, trâmbițele tremură vesel, și flăcăii cu ranițele, cu mântălile pe raniță, cu sacii de la șold plini, încărcăți ca de război, pășesc vioi, cu capelele plesnite puțin într-o parte. Și după tact toată coloana întunecoasă unduiază ca o pânză.

Zvonul plin de foc al muzicii se înalță în văzduhul dimineții de toamnă. Și fețele femeilor, ale fetelor zâmbesc, câte-un glas de „drum-bun” tresare ici-colo din grămezile înflorite; câte-un soldat, câte-un gradat întoarce capul c-un zâmbet, – apoi mulțimea adunată rămâne în urmă; numai copiii cu pași mari, bălăbănindu-și brațele, ne întovărășesc, izbindu-se, trântindu-se prin șanțuri și pe cărările drumului.”

Mihail Sadoveanu. *La manevre*

Nicolae Grigorescu. *Gornistul*

INSTRUMENTE MUZICALE. **Trompeta** se mai numește *goarnă, trâmbiță, trompă, trubă*, iar trompetistul se mai numește *gornist, trompet, trompetar, trâmbițar*, (inv.) *trâmbaci, trâmbicer, trubaci*. În grupul instrumentelor de alamă, trompeta are cel mai înalt diapazon. Sunetele puternic reliefate ale goarnei au capacitatea de a mobiliza și de a chema la luptă.

Sarcini de activitate independentă

1. Audiază, apoi interpretează corul *Trompetele răsună* de Gavriil Musicescu.
2. Descrie portretul gornistului și instrumentul la care cântă. Inspiră-te din textul lui Mihail Sadoveanu și din reproducerea de la p. 12.
3. Comentează caracterul maestos și mobilizator al cântecului.

Ștefan Nosievici. *Drum bun!*

Dintre cântecele care au însoțit ostașii români în luptele pentru independența țării se numără și *Drum bun!*, atribuit lui Ștefan Nosievici din Bucovina, care i-a fost profesor lui Ciprian Porumbescu. Melodia acestui cântec este alcătuită dintr-un refren ce sugerează mersul cadențat al ostașilor și din sonorități și intonații ale cântecului ostășesc. Linia melodică este în strânsă legătură cu conținutul textului literar, trezind sentimentul de demnitate, de apartenență la un neam, de emancipare națională.

Drum bun!

Tempo di marcia
mf Refren:

Drum bun, drum bun, to-ba ba-te, Drum bun, bravi ro - mâni,
Cu sa-cul le - gat în spa-te, Cu ar-me-le-n mâini.
1. Fi-e zi cu soa - re Sau ce-rul no - ros,
Fi - e ploi, nin-soa - re, Noi mer-gem vo - ioși.

2. Fie la paradă,
Fie la război,
Toți în rând grămadă,
Veseli mergem noi.
Refren.

3. Steagul să lucească,
Pentru el trăim.
Țara să-nflorească,
Pentru ea murim.
Refren.

Sarcini de activitate independentă

1. Învăță și interpretează expresiv cântecul *Drum bun!* de Ștefan Nosievici.
2. Documentează-te și scrie un text informativ despre unul dintre marii pianiști ai lumii (de exemplu, Franz Liszt, Sveatoslav Richter ș.a.). Poți să utilizezi ca reper și fragmentul de mai jos.

„Când auzim de Chopin, de regulă, ne vine în minte un singur instrument muzical: **pianul**. Cu toate că niciodată nu i-a plăcut să dea concerte, apărând doar de 30 de ori în fața publicului, ca pianist era mai bun decât mulți virtuozii ai secolului al XIX-lea. A contribuit foarte mult la schimbarea muzicii pentru pian. Prietenul său Robert Schumann caracteriza compozițiile cu stil novator ale lui Chopin drept „lovituri de tun ascunse într-un buchet de flori”. Muzica lui Chopin, pe lângă virtuozitatea sa, poartă și un mesaj profund contrar altor compozitori care scriau doar pentru etalarea virtuozității instrumentale. Digația, utilizarea pedalelor și ritmul au făcut tonalitatea pianului mai colorată, i-au mărit expresivitatea. Stilul interpretativ introdus de compozitorul polonez a devenit determinant în cadrul artiștilor instrumentiști în următoarea jumătate de secol. Talentul muzical ieșit din comun al lui Chopin a devansat epoca sa.”

Copilul-minune Frédéric Chopin cântând la pian

Arborele lumii

Frédéric Chopin. *Stidiu revoluționar*

Atmosfera unor evenimente istorice semnificative este redată prin lucrări instrumentale de o rară forță de sugestie. *Stidiu revoluționar* de Frédéric Chopin este o piesă pentru pian de proporții reduse, prin care compozitorul a reușit să redea zbuciumul și tumultul atmosferei clocotitoare a anului revoluționar 1830, a răscoalei din Varșovia împotriva țarismului rus. Acest climat este considerat de compozitor prielnic pentru eliberarea Poloniei natale. Chopin a conceput și a lansat *Stidiul revoluționar* fiind departe de patria lui, dar cu gândul și sufletul la ea.

Henryk Siemiradzki. *Chopin cântând la pian la o serată muzicală*

Sarcini de activitate independentă

1. Audiază *Studiul revoluționar* de compozitorul Frédéric Chopin.
2. Comentează conținutul de idei sugerate de muzica acestei creații pentru pian.

Dmitri Șostakovici. *Simfonia nr. 7*

Compozitorul rus Dmitri Șostakovici (1906–1975) a trăit din plin momentele tragice ale încercuirii de către armatele Germaniei naziste a orașului Leningrad (astăzi Sankt-Petersburg, Rusia). Anume în această atmosferă a creat *Simfonia nr. 7*, numită și *Simfonia Leningradului*. Ritmul dur, acordurile disonante, care însoțesc tema invaziei fasciste, redau foarte expresiv tragismul momentului istoric.

Simfonia nr. 7 a fost scrisă în luna octombrie 1941 în or. Samara, unde era evacuată familia compozitorului. Premiera lucrării a avut loc la 5 martie 1942, fiind transmisă în direct de toate posturile de radio din țară. Din momentul interpretării, vestea despre renumita simfonie s-a răspândit în toată țara și peste hotarele ei.

Muzica are un caracter care subliniază tragismul situației, compozitorul reușind să redea voința de neclintit a poporului de a-și apăra pământul, speranța biruinței în crâncena încăierare cu dușmanul.

În vara lui 1942 *Simfonia nr. 7* a fost pentru prima dată interpretată pe continentul american, la New York, sub bagheta renumitului dirijor Arturo Toscanini și a fost transmisă prin toate stațiile radio de pe teritoriul SUA, Canadei, Americii Latine. Curând compoziția a fost interpretată și în alte orașe mari ale Americii, Canadei, Mexicului, Argentinei, Uruguayului, transformându-se într-un eveniment social-politic de mare rezonanță internațională.

Sarcini de activitate independentă

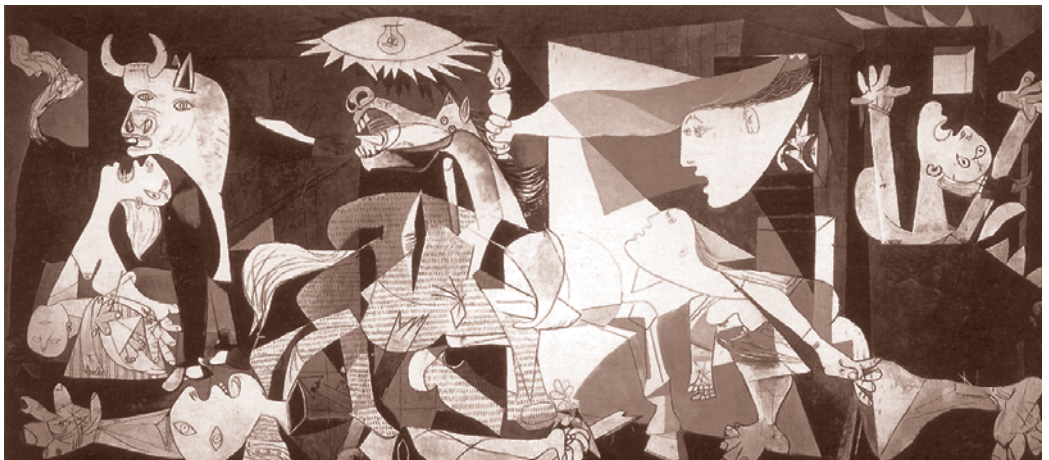
1. Audiază fragmentul intitulat *Invazia fascistă* din *Simfonia nr. 7* de Dmitri Șostakovici și exprimă-ți impresiile proprii create.
2. Documentează-te privitor la cel de-al Doilea Război Mondial și alcătuește un text informativ: cine a fost inițiatorul, ce țări au fost implicate, cine a obținut victoria.
3. Cum înțelegi ideea că o lucrare muzicală poate deveni eveniment social-politic de mare rezonanță mondială?

Simfonia nr. 7 de Dmitri Șostakovici

(fragment din tema principală)

Exprimând un mesaj similar celui din *Simfonia nr. 7* de Dmitri Șostakovici, *Guernica* de artistul spaniol Pablo Picasso reprezintă o declarație antirăzboinică vehementă. Picasso a pictat această șocantă și imensă (pânza abia dacă încăpea în atelier) scenă a morții și distrugerii după ce avioanele Germaniei naziste au bombardat orașul Guernica, în 1937, omorând sute de oameni.

Pablo Picasso. *Guernica*

4. Evenimentele tragice ale celui de-al Doilea Război Mondial sunt redată într-un număr impunător de lucrări folclorice. Învăță și interpretează cântecul de mai jos.

Anul patruzeci și unu

(cântec folcloric)

$\text{♩} = 124$

1. A - nul pa - tru - zeci și u - nu,
 S-a - u - de cum ba - te tu-nu, A - nu pa - tru -
 zeci și u-nu, S-a - u - de cum ba - te tu-nu.

Refren:
 Hai, hai, Lea - na mea, Mult ii sta și-i
 aș - tep - ta Pân - ce eu m-oi li - be - ra.

2. Anu patruzeci și doi,
 Tot fug nemții înapoi.
 Anu patruzeci și trii,
 Fug nemții de nu-i mai ții.
Refren.
3. Anu patruzeci și patru,
 Iar mă vezi, mândro, la poartă.
 După ce m-oi libera,
 Gurița ți-oi săruta.
Refren.

Evsei Moiseenko. Fiul

Personalități istorice evocate în creațiile muzicale

Ludwig van Beethoven. *Uvertura Coriolan*

În lucrarea orchestrală *Coriolan*, Ludwig van Beethoven surprinde zbuluciumul sufletesc al marelui comandant de oști, care se întoarce victorios dintr-o mare bătălie. În acest timp el află că titlul de consul pe care îl merita îi este refuzat. Coriolan vrea să se răzbune, să pornească război împotriva senatului care-i refuzase titlul. Senatul, aflând de intențiile comandantului, le trimite pe mama și pe soția lui să-l convingă să renunțe la răzbunare.

Figura monumentală a lui Coriolan este redată prin acorduri largi repetate, sugerând nemulțumire, care crește pe măsura desfășurării muzicii. Din înlănțuirea acestor motive ia naștere tema ce-l reprezintă pe Coriolan. Tema secundară a acestei părți este întruchipată de cele două personaje feminine. Aceste două teme aflate în contrast urmăresc evoluția conflictului sufletesc al marelui bărbat al Antichității, care în final renunță la răzbunare.

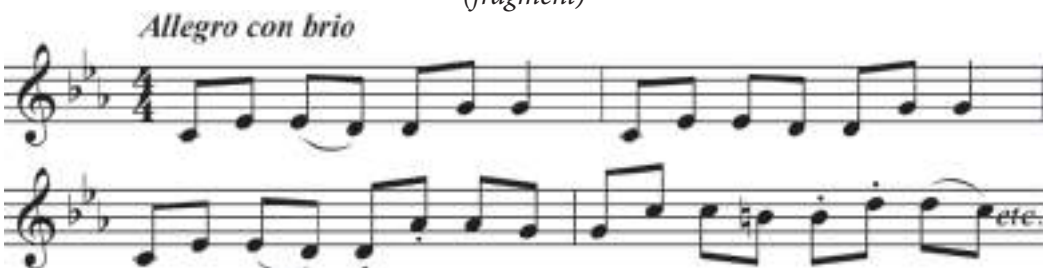
ELEMENTE DE ISTORIE. **Coriolan** (Marcus Coriolanus) (sec. V î.Hr.) a fost un conducător legendar al plebei din Roma împotriva regelui Tarquinius Superbus. În a. 493 î.Hr. a luat parte la luptele pentru cucerirea orașului volsco Corioli. A asediat Roma, aliat cu volscii și ecvii. Înfrânt, s-a sinucis.

Sarcini de activitate independentă

1. Audiază uvertura *Coriolan* de Ludwig van Beethoven.
2. Comentează tema principală care prezintă figura monumentală a eroului central din lucrare.
3. Intonează fragmentul propus mai jos și urmărește auditiv încadrarea lui în desfășurarea discursului muzical al uverturii *Coriolan*.

Uvertura *Coriolan* de Ludwig van Beethoven

(fragment)

4. Amintește-ți uvertura *Egmont* de Ludwig van Beethoven, studiată în clasa a 5-a, și reaudiază tema principală. Compară chipurile celor două personaje istorice – Coriolan și Egmont – din lucrările omonime ale lui Beethoven.

Aleksandr Borodin. *Aria cneazului Igor* din opera *Cneazul Igor*

Scenă din opera *Cneazul Igor*.
Interpretul rolului principal –
Evghenii Nesterenko. Teatrul „Bolșoi”
din Moscova (Rusia)

Tematica eroico-patriotică o regăsim și în creația compozitorului rus Aleksandr Borodin.

Subiectul operei *Cneazul Igor* se bazează pe un eveniment descris în letopisețul „Cuvânt despre oastea lui Igor”, în care este reflectată o pagină din istoria poporului rus din secolul al XII-lea. Libretul este scris de compozitorul însuși, ceea ce permite să păstreze aproape intact conținutul evenimentului istoric în operă. Eroul principal al operei este cneazul Igor, care pornește o campanie împotriva polovțienilor, manifestându-și astfel dragostea pentru patrie și de dorința de a o apăra.

Aria cneazului Igor din actul al II-lea reprezintă un moment dramatic din viața acestui erou. Aflat în prizonierat la polovțieni, cneazul Igor beneficiază de o anumită libertate și respect din partea hanului Konceak, însă acest fapt nu-l bucură – muzica exprimă o stare de tristețe. În momentele când cneazul își aduce aminte de soția sa dragă, Iaroslavna, muzica este liniștită, gingașă, suavă. Revenind la realitate, el conștientizează tragismul situației în care se află, dar nu-și pierde speranța libertății. Muzica acestor pasaje este deosebit de expresivă.

Scenă din opera *Cneazul Igor*.
În rolul hanului Konceak – Maxim
Mihailov. Teatrul „Bolșoi” din
Moscova (Rusia)

Sarcini de activitate independentă

1. Audiază *Aria cneazului Igor* din opera *Cneazul Igor* de Aleksandr Borodin.
2. Caracterizează eroul principal al operei utilizând ca reper și imaginea de mai sus.
3. Documentează-te și alcătuiește o informație despre letopisețul *Cuvânt despre oastea lui Igor*.

Figuri proeminente ale istoriei naționale în muzică

Cântecul popular *Ștefan, Ștefan, domn cel Mare*

Una dintre marile figuri ale istoriei noastre este Ștefan cel Mare și Sfânt. Faptele sale de vitejie au rămas întipărite în memoria tuturor generațiilor.

Chipul marelui domnitor și-a găsit expresie în monumentele în piatră și bronz, în picturile murale ale mănăstirilor ctitorite, în opera marilor cronicari, a scriitorilor clasici și contemporani, de la Mihai Eminescu și Mihail Sadoveanu până la Nicolae Dabija.

Imaginea domnitorului este reflectată în cele mai variate reprezentări artistice, inclusiv în muzica populară. Una dintre ele este cântecul popular *Ștefan, Ștefan, domn cel Mare*, care vine din secolele iradiate de măreța-i figură. Melodia bărbătească și viguroasă a cântecului surprinde calitățile iscusite de conducător de oști ale ilustrului domnitor.

Costin Petrescu. *Ștefan cel Mare*

Ștefan, Ștefan, domn cel Mare

(cântec popular)

Moderato
mf

1. Ște - fan, Ște - fan, domn cel Ma - re,
Sea - măn pe lu - me nu a - re,
De - cât nu - mai măn - drul soa - re,
De - cât nu - mai măn - drul soa - re.

f Refren:

Din Su - cea - va când el sa - re, el sa - re,
Pu - ne piep - tul la ho - ta - re, ho - ta - re,

Ca un zid de a - pă - ra - re,

Ca un zid de a - pă - ra - re.

2. Lumea-ntreagă stă-n mirare,
Țara-i mică, țara-i tare

Și dușmanul spor nu are,
Și dușmanul spor nu are.

Refren.

Sarcini de activitate independentă

1. Învață prin solfegiere, apoi interpretează expresiv cântecul de mai sus.
2. Selectează, din diferite surse, informație despre domnitorul Ștefan cel Mare. Ce creații din alte domenii ale artei cunoști despre această personalitate?

Colindul *La poartă, la Ștefan-Vodă*

Intrarea în legendă a marelui făuritor de istorie a fost dublată de transformarea lui în personaj al multor cântece, unele chiar rituale, cum este colindul *La poartă, la Ștefan-Vodă*. Personajul istoric este reprezentat muzical într-o manieră apropiată de colindele în care se istorisește călătoria lui Dumnezeu și a Sfântului Petru pe pământ.

La poartă, la Ștefan-Vodă

(colind)

Repejor

1. La poar - tă, la Ște - fan - Vo - dă, Le - ru - lui,

Refren:

2. Dar de vorbă, ce vorbeau?
Ei pe Ștefan laudau.
3. Însă Ștefan Domn cel Sfânt,
El din casă auzind
4. Pe boierii ce vorbeau
Și pe dânsul proslăveau,
5. El pe dat' s-a plecat.
Cu boierii a-nchinat.
6. Și cu vorba ce vorbeau,
De an nou se bucurau,
7. De an nou și-n pământ roade,
Că-s mai bune decât toate.

* După fiecare vers se repetă refrenul „Lerului, Domnului”

Iacob Mureșianu. *Uvertura Ștefan cel Mare*

Ipostaza monumentală a domnitorului moldovean o regăsim în uvertura *Ștefan cel Mare* de Iacob Mureșianu și în *Rapsodia română nr. 2* a lui George Enescu (studiată în clasa a 5-a). Ambele lucrări au la bază melodia cântecului *Mama lui Ștefan cel Mare* de Alexandru Flechtenmacher. Dintr-o melodie de romanță, cei doi compozitori realizează o temă cu mari posibilități de portretizare. La aceasta contribuie într-o mare măsură și aranjarea orchestrală adecvată.

Sarcini de activitate independentă

1. Audiază uvertura *Ștefan cel Mare* de Iacob Mureșianu și caracterizează muzica acesteia și mijloacele muzicale de portretizare a marelui voievod.
2. Reaudiază *Rapsodia română nr. 2* de George Enescu. Compară uvertura *Ștefan cel Mare* cu melodia acestei rapsodii.
3. Învăță cântecul care urmează și recunoaște intonațiile acestuia în creațiile simfonice ale celor doi compozitori: Iacob Mureșianu și George Enescu.
4. Descrie oral chipul domnitorului Ștefan cel Mare și Sfânt, având ca punct de reper mesajul melodiilor studiate.

Mama lui Ștefan cel Mare

Versuri: Dimitrie Bolintineanu

Muzică: Alexandru Flechtenmacher

Andantino

p

1. Pe o stân- că nea - gră, în - tr-un vechi cas-tel,
 Un - de cur - ge-n va - le un râu mi - ti - tel,
mf
 Plân - ge și sus - pi - nă tâ - nă-ra dom-ni - ță,
 Ru - me-nă, su - a - vă ca o ga - ro - fi - ță.

1. Pe o stâncă neagră, într-un vechi castel,
Unde curge-n vale un râu mititel,
Plânge și suspină tânăra domniță,
Rumenă, suavă ca o garofiță.
2. Că în bătălie, soțul ei iubit
A plecat la oaste și n-a mai venit,
Ochii săi albaștri ard în lacrimele,
Cum lucesc în rouă două viorele.
3. Pe când se vestește noaptea jumătate,
La castel în poartă oare cine bate?
– Eu sunt, bună mamă, fiul tău dorit,
Eu, și de la oaste mă întorc rănit.
4. – Ce spui tu, străine? Ștefan e departe.
Brațul său prin taberi mii de morți împarte.
Eu sunt a sa mamă, el e fiul meu,
De ești tu acela, nu-ți sunt mamă eu!

Emil Childescu. Ilustrație la cartea
Maria Oltea – mama lui Ștefan cel Mare,
 de Elena Mătasă

Sarcini de activitate independentă

Citește legenda de mai jos și observă deosebirile dintre versurile cântecului și versurile legendei. Identifică fragmentele care au fost utilizate de Alexandru Flechtenmacher în lucrarea sa. Cum justifici alegerea compozitorului?

Muma lui Ștefan cel Mare

de Dimitrie Bolintineanu

I

Pe o stâncă neagră, într-un vechi castel,
Unde cură-n poale un râu mititel,
Plânge și suspină tânăra domniță
Dulce și suavă ca o garofiță;
Căci în bătălie soțul ei dorit
A plecat cu oastea și n-a mai venit.
Ochii săi albaștri ard în lacrimele
Cum lucesc în rouă două vioarele;
Buclele-i de aur cad pe albu-i sân;
Rozele și crinii pe față-i se-ngân.
Însă doamna soacră lângă ea veghează
Și cu dulci cuvinte o îmbărbătează.

II

Un orologiu sună noaptea jumătate,
În castel în poartă oare cine bate?
– Eu sunt, bună maică, fiul tău dorit.
Eu, și de la oaste mă întorc rănit.
Soarta noastră fuse crudă de-astă dată,
Mica mea oștire fuge sfărămată.

Dar deschideți poarta... Turcii mă-ncongior...
Vântul suflă rece... ranele mă dor!
Tânăra domniță la fereastră sare.
– Ce faci, tu, copilă? zice doamna-mare.
Apoi ea la poartă atunci a ieșit
Și-n tăcerea nopții astfel i-a vorbit:
– Ce spui tu, streine? Ștefan e departe;
Brațul său prin taberi mii de morți împarte;
Eu sunt a sa mumă; el e fiul meu!
De ești tu acela, nu-ți sunt mumă eu!
Însă dacă cerul, vrând să-ngreuieze
Anii vieții mele și să mă-ntristeze,
Nobilul său suflet astfel l-a schimbat;
Dacă tu ești Ștefan cu adevărat,
Apoi tu aice fără biruință
Nu poți ca să intri cu a mea voință.
Du-te la oștire! pentru țară mori!
Și-ți va fi mormântul coronat cu flori!

„Muma lui Ștefan cel Mare împiedică pe fiul său de a intra în cetatea Neamț la 1484”.
Gravură de Gheorghe Asachi

Gheorghe Mustea. *Balada lui Lăpușneanu* din opera *Alexandru Lăpușneanu*

Compozitorul Gheorghe Mustea s-a inspirat din nuvela cu aceeași denumire a lui Constantin Negruzzi. Pentru a reda starea de spirit a domnitorului, căruia dușmanii îi subminaseră puterea, compozitorul compune o baladă având la bază motivul cântecului popular *Eu mă duc, codrul rămâne*.

După spectacolul *Alexandru Lăpușneanu* de Gheorghe Mustea. În prim-plan: Maria Bieșu, în rolul doamnei Ruxanda, Nicolae Covaliov, în rolul lui Lăpușneanu, și dirijorul Alexandru Samoilă

Sarcini de activitate independentă

1. Audiază *Balada lui Lăpușneanu* din opera *Alexandru Lăpușneanu* de Gh. Mustea.
2. Citește fragmentul de mai jos și cel de la p. 26 și deduce trei caracteristici ale domnitorului Alexandru Lăpușneanu.
3. Documentează-te despre personalitatea lui A. Lăpușneanu și scrie un text în care vei dezvălui istoria vieții sale. Ce i-a motivat pe oamenii de artă să abordeze numele acestui domnitor în creațiile lor?

„Iacov Eraclid, poreclit Despotul, perise ucis de buzduganul lui Ștefan Tomșa, care acum cârmuia țara. Dar Alexandru Lăpușneanu, după înfrângerea sa în două rânduri, de oștile Despotului, fugind la Constantinopol, izbutise a lua oști turcești și se înturna acum să izgonească pre răpitorul Tomșa și să-i ia scaunul, pre care nu l-ar fi pierdut, de n-ar fi fost vândut de boieri. Intrase în Moldavia, întovărășit de șapte mii spahii și de vro trei mii oaste de strânsură. Însă pe lângă aceste, avea porunci împărătești către hanul tatarilor Nogai, ca să-i deie oricât ajutor de oaste va cere.” Constantin Negruzzi. *Alexandru Lăpușneanu*

4. Învață și interpretează expresiv cântecul popular vechi de mai jos.

Eu mă duc, codrul rămâne

(cântec popular)

1. Eu mă duc, co - drul ră - mâ - ne,
Plân - ge frun - za du - pă mi - ne, Tra - la - la - la - la,
Că eu plec, iar ea ră - mâ - ne. Tra - la - la - la - la.

1. Eu mă duc, codrul rămâne,
Eu mă duc, codrul rămâne,
Plânge frunza după mine,
Că eu plec, iar ea rămâne.
2. După min'nu plânge nimeni,
După min'nu plânge nimeni,
Că n-am făcut niciun bine,
Mi-am ars inima din mine.
3. Dar de-oi fi făcut vreun rău,
Dar de-oi fi făcut vreun rău,
Mi l-oi trage singur eu,
Să mă ierte Dumnezeu.

Scenă din spectacolul *Alexandru Lăpușneanu*

„Chemând pre mitropolitul Teofan, pre episcopi și pre boieri și spunându-le că se simte sosit la sfârșitul vieții, își ceru iertare de la toți, umilindu-se; pe urmă îi rugă să le fie milă de fiul său Bogdan, pre care îl lasă moștean scaunului și să-l ajute căci, fiind în fragedă vârstă, încunjiurat de puternici vrăjmași, nu se va pute apăra nici pre sine, nici pre țară, de nu va fi unire între boieri și de nu vor avea dragoste și supunere cătră domn.”

Constantin Negruzzi. *Alexandru Lăpușneanu*

Gheorghe Dumitrescu. *Cântecul de luptă al moldovenilor din opera Ioan-Vodă cel Cumplit*

Gheorghe Dumitrescu
(1914–1996)

Printre lucrările care glorifică trecutul istoric al Moldovei se înscrie și opera lui Gheorghe Dumitrescu *Ioan-Vodă cel Cumplit*. Subiectul operei este axat pe dezvăluirea calităților și faptelor de vitejie săvârșite de domnitor și oștenii săi în luptele purtate împotriva Porții Otomane. Pentru faptul că domnitorul a limitat puterea boierimii și a clerului, pedepsindu-i aspru pe boierii rebeli și confiscând averile mănăstirești, a fost supranumit *Ioan-Vodă cel Cumplit*. Pe vremea domniei lui, Țara Moldovei se afla în război cu cea mai mare putere a lumii. Domnitorul întreprinde acțiuni hotărâtoare pentru apărarea demnității țării. Prin atacurile surprinzătoare ale oștenilor moldoveni, au fost obținute mai multe victorii asupra oștirilor turcești.

Lupta decisivă urma să fie dată la 10 iunie 1574, lângă iezerul Cahulului. În ajunul bătăliei, mulți dintre dregătorii săi au trecut de partea otomanilor, iar Ioan-Vodă a fost înfrânt. Pentru a-și salva rămășițele oastei, voievodul vine în tabăra dușmanilor unde este omorât mișelește. O soartă asemănătoare cu cea a domnitorului au avut-o și oștenii săi.

Cântecul de luptă al moldovenilor redă dârzenia și devotamentul celor chemați la oaste să apere libertatea Țării Moldovei.

Cântecul de luptă al moldovenilor

Versuri populare

Muzică: Gheorghe Dumitrescu

Marciale (Caracter de marș)

mf

Hai, frați, hai, frați, Nă - va - lă dați, Mol -
de - va a - pă - rați! Hai, frați, hai.

frăți. Nă - va - lă dați. Mol - do - va a - pă -
 rați! Ci - ne vrea să ai - bă
 ra - ră. De - ie lu - ga la ho - ta - re
 la - ra-i mi - ca, la - ra-i ta - re. De sta lu - mea
 în ni - ra - re. Lup - tăm. lup - tăm. Nu ne lă -
 săm. La moar - te te ur - nâm! Lup -
 tăm, lup - tăm, Nu ne lă - săm, Noi
 ta - ra it - pă - rău.

„Văzându turcii pre moldoveni că vor să moară, decât să nu biruiască, cu multe meșteșuguri au nevoit să-i amăgească pre moldoveni, să-i ducă asupra pușcilor. Ci văzându moldovenii meșteșugurile lor, nu-i gonja mult, ce numai până la dos, că vedea că fuga lor este cu înșălăciune, că de mulțimea lor tot locul acoperisă. Deci lăsându turcii partea dinspre cazaci, cu toată puterea s-au întorsu spre moldoveni și puștile toate le slobozea într-înșii. Ci moldovenii așa sta, cum s-ar fi gătit să moară au să izbândească. Și multă moarte s-au făcut între amândoa părțile, că nu era loc a călca pre pământu, ci pre trupuri de om.”

Grigore Ureche. *Letopisețul Țării Moldovei*

Sarcini de activitate independentă

1. Audiază, apoi învață *Cântecul de luptă al moldovenilor*.
2. Asociază motivele acestui cântec cu ale altor cântece cunoscute de voi.
3. Citește fragmentul de la p. 28, apoi cel de mai jos și rezumă-le în 10 enunțuri. Remarcă vitejia oștenilor în ultima lor bătălie pentru țară.

„Cavaleria moldovenească, lipsită de armă de foc, având o coastă descoperită, și fiind atacată totodată din față și din dos, de tătari și de aripa dreaptă a turcilor, nu era chip a rămâne pe loc [...]. A scăpa rămășițele armatei moldovene, fără a se gândi un minut la sine însuși; sau dacă nu, apoi cel puțin a pieri cu glorie dempreună cu iubita patrie... numai una dintre aceste două putea alege răsstrănepotul mumei lui Ștefan cel Mare, care învăța pe fiii săi că: „Paserea în cuibul său pierе”.

Tătarii, împinși de ne-nfrânata lor lăcomie, purceseră în goană după împrăștiata cavalerie, compusă din boieri și boierinași, adică, mai bine zicând, din blâni de samur, din săbii cu pietre scumpe, din lanțuri de aur.

Această capitală imprudență, eliberând deocamdată spatele armatei moldovene, Ioan-Vodă – minte limpede în împrejurări tulburi – se grăbi a profita de greșeala vrăjmașului. El descalcă de pe cal, pedestrește pe cazaci, grupează gloata cu infanteria și, strigând cătră eroicele resturi ale oștirii sale: „Fraților! cază capul meu unde vor cădea capetele voastre!” – face un atac atât de furibund, încât apucă de la turci artileria lor, o strică pentru ca să nu le mai poată servi, și-i lasă înlemnii de amețeață și umiliți de admirațiune! Cu propriile sale mâini, în furia aceluia moment suprem, el trase din mijlocul păgânilor un tun de cele mari: atât de colosală era puterea fizică a acestui Ercule român. Apoi formând o compactă, nestrăbătută coloană, moldovenii se retraseră până la apropiatul munte, pe vârful căruia fumegau ruinele satului Roșcani, ars cu câteva minute mai înainte de cătră urdiile tătare.

Ultimul atac, mai înainte de a se retrage, ca și toate celelalte manevre ale acestei memorabile bătălii, este un strălucit testimoniu de știință militară.

[...] Din aproape 35 000 de oaste, eroul rămase abia cu 7 000.

Cel puțin 20 000 de români au căzut într-o jumătate de zi, apărându-și cele trei idoluri, pe cari le recomandase odată marele Ștefan în instrucțiunile sale militare: Crucea, Țara și Steagul!”

Bogdan Petriceicu
Hasdeu.

Ioan-Vodă cel Cumplit

Leonid Grigorașenco. *Lupta de la Cahul*

Gavriil Musicescu. *Cea de pe urmă noapte a lui Mihai Viteazul*

O altă figură proeminentă din istoria națională este și cea a lui Mihai Viteazul – domnitorul Unirii de la 1600. Conținutul cântecului de mai jos redă tabloul ultimei nopți a ilustrului voievod, când el își îndeamnă oștenii să aleagă între umiliința robiei și demnitatea libertății. Aluzia la umiliința robiei este reliefată printr-o temă în *modul minor*, pe când figura măreață a voievodului luptător pentru libertate transpare din tema realizată în *modul major*.

Cea de pe urmă noapte a lui Mihai Viteazul

(Cântec popular din colecția lui Gavriil Musicescu)

mf

1. Ca un glob de a - ur lu - na stră - lu -
 cea și pe-o va - le ver - de oș - ti - le dor -
 meu. Dar pe-un vârf de mun - te
 stă Mi-hai la ma - să și pe dal - ba-i ma - să
 frun - tea lui se la - să. Stă în ca - pul
 me - sei, în - tre că - pi - tani,
 și re - chea - mă dul - ce ti - ne-rii săi ani.

2. Căpitanii toarnă prin pahare vin
Și în sănătatea lui Mihai închin,
Dar Mihai se scoală și le mulțumește
Și lăsând paharul, astfel le vorbește:
„Nu vă urez viață, căpitanii mei,
Dimpotrivă, moarte, iată ce vă cei.
3. Ce-i viața voastră în robie, oare?
Noaptea fără stele, ziua fără soare.
Cei ce rabdă jugul și-a trăi mai vor
Merită să-l poarte, spre rușinea lor.
Cei ce rabdă jugul și-a trăi mai vor
Merită să-l poarte, spre rușinea lor”.

Constantin Lecca. *Uciderea lui Mihai Viteazul*

Sarcini de activitate independentă

1. Învață, apoi interpretează varianta cântecului *Cea de pe urmă noapte a lui Mihai Viteazul* propusă la pagina anterioară.
2. Compară două variante ale aceluiași cântec popular:
a) din prezentul manual; b) din manualul pentru clasa a 5-a.
Ce deosebiri sesizezi între ele?
3. Citește fragmentul de la p. 32 și enumeră calitățile pentru care numele lui Mihai Viteazul a rămas în istoria neamului și a fost immortalizat în cântece populare.
4. Numește și alte creații de artă în care este immortalizată imaginea lui Mihai Viteazul.
5. Informează-te și povestește despre personalitatea lui Mihai Viteazul. De ce a fost supranumit Viteazul? Cum a fost omorât acest mare domnitor?
6. Interpretează melodia cântecului popular *Cântec despre robia turcească*.

„În acel timp de chin și de jale, strălucea peste Olt, în Craiova, un bărbat ales, vestit și laudat prin frumusețea trupului său, prin virtuțile lui alese și felurite, prin credința către Dumnezeu, dragostea către patrie, îngăduiala către cei asemenea, omenia către cei mai de jos, statornicia și dărnicia ce împodobea mult laudatul său caracter. Acesta era Mihai, banul Craiovei, fiu al lui Pătrașcu-Voievod, care, pentru blândețea cu care cârmui țara (de la 1545 până la 1557), se numește cel Bun. Strălucirea nașterii lui Mihai, sfatul lui cel drept și priceput, cuvântul lui blând și îmbielșugat, iar mai cu seamă faptele cunoscute ale lui îi câștigă inima poporului și trâmbiță numele lui în toate părțile țării. [...] El ajunsese a fi nădejdea tuturor, răzbunătorul atât de mult dorit și așteptat.”

Nicolae Bălcescu. *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*

Cântec despre robia turcească

(cântec popular)

Doloroso ♩ = 66

Foa- ie ver- de de-un mo - hor, Plân - ge - mă, mai -
că, cu dor, Plân - ge - mă, mai - că, cu
dor. Plân - ge - mă, mai - că, cu dor.

Foaie verde de-un mohor,
Plânge-mă, maică, cu dor,
Că ți-am fost eu scump fecior,
Ți-am scos boii din ocol,
Pe Boian și pe Bujor,
Și i-am pus la plugușor,

Și i-am dus eu la ogor,
Nicio brazdă n-am brăzdat,
Turcii m-au înconjurat
Și-n robie m-au luat.
În robie m-au luat,
Și îs, maică,-nstrăinat.

ELEMENTE DE ISTORIE. Actul politic săvârșit la Alba-Iulia în anul 1600, în urma căruia Mihai Viteazul a devenit domn al Țării Românești, al Ardealului și al Moldovei n-a fost de lungă durată. Mult mai târziu, abia la 1859, s-au împlinit aspirațiile și voința tuturor românilor de a avea o țară unită și puternică. Marele eveniment istoric a fost înveșnicit prin cântecul *Hora unirii*, interpretarea căruia ne face și astăzi să simțim aceleași emoții și sentimente înălțătoare pe care le-au trăit generațiile de atunci. *Hora unirii* a însoțit nu doar evenimentul unirii din 1859, ci și alte momente istorice înălțătoare (1877, 1918 etc.), îmbogățindu-și mereu semnificația.

Hora unirii

Versuri: Vasile Alecsandri

Muzică: Alexandru Flechtenmacher

1. Hai să dăm mâ - nă cu mâ - nă
2. Măi mun - te - ne, măi ve - ci - ne,
3. A - mân - doi sun - tem de-o ma - mă,
4. Vin la Mil - cov cu gră - bi - re,

Cei cu i - ni - ma ro - mâ - nă, Să-n - văr - tim ho -
 Vi - nă să te prinzi cu mi - ne, Și la via - ță
 De-o făp - tu - ră și de-o sa - mă, Ca doi brazi în -
 Să-l se-căm din - tr-o sor - bi - re, Ca să trea - că

ra fră - ți - ei, Pe pă - mân - tul Ro - mâ - ni - ei!
 cu u - ni - re, Și la moar - te cu-n - fră - ți - re!
 tr-o tul - pi - nă, Ca doi ochi în - tr-o lu - mi - nă,
 dru - mul ma - re Pes - te-a noas - tre vechi ho - ta - re

Iar - ba rea din hol - de pia - ră, Pia - ră duș - ma -
 Un - de-i u - nul nu-i pu - te - re, La ne - voi și
 A - mân - doi a - vem un nu - me, A - mân - doi o
 Și să va - dă sfân - tul soa - re, În - tr-o zi de

nii din ța - ră! În - tre noi să nu mai fi - e
 la du - re - re, Un - de-s doi pu - te - rea creș - te
 soar - tă-n lu - me, Eu ți-s fra - te, tu-mi ești fra - te,
 sâr - bă - toa - re, Ho - ra noas - tră cea fră - țeas - că,

De - cât flori și o - me - ni - e,
Și duș - ma - nul nu spo - reș - te.
În noi doi un su - flet ba - te.
Pe câm - pi - a ro - mâ - neas - că.

2. Măi muntene, măi vecine,
Vină să te prinzi cu mine,
Și la viață cu unire,
Și la moarte cu-nfrățire!
Unde-i unul nu-i putere,
La nevoi și la durere,
Unde-s doi puterea crește
Și dușmanul nu sporește.
3. Amândoi suntem de-o mamă,
De-o făptură și de-o samă,
Ca doi brazi într-o tulpină,
Ca doi ochi într-o lumină.
Amândoi avem un nume,
Amândoi o soartă-n lume,
Eu ți-s frate, tu-mi ești frate,
În noi doi un suflet bate.
4. Vin la Milcov cu grăbire,
Să-l secăm dintr-o sorbire,
Ca să treacă drumul mare
Peste-a noastre vechi hotare
Și să vadă sfântul soare,
Într-o zi de sărbătoare,
Hora noastră cea frățescă,
Pe câmpia românească.

Liana și Gheorghe Șaru. *Istorie*

Sarcini de activitate independentă

1. Învață prin solfegiere, apoi interpretează cu cuvinte cântecul *Hora unirii*.
2. Sesizează modul (*major* sau *minor*) în care este scrisă melodia *Horei unirii* și argumentează constatarea făcută.
3. Comentează semnificațiile versurilor fiecărei strofe a cântecului.

Evenimente culturale reflectate în muzică

Pietro Mezzetti. *Bardul din Mircești*

Istoria înregistrează la loc de cinste nu doar victoriile din bătălii, cuceririle, înfrângerile și figurile marcante în războaie, ci și toate evenimentele culturale. Cele mai importante dintre ele adesea sunt reflectate și în creații ale muzicii.

Unul dintre acestea este immortalizat în cântecul lui Pietro Mezzetti, consacrat actului cultural înălțător, înregistrat la sfârșitul secolului al XIX-lea în orașul francez Montpellier. Versurile relatează despre întâlnirea poezilor din toate țările latine (Franța, Italia, Spania, Portugalia, România) cu prilejul organizării unui concurs al latinității, numit *Ginta Latină*. Poezia românească a fost reprezentată de Vasile Alecsandri, care a compus cel mai frumos imn încununat de laurii acestui concurs – *Cântecul gintei latine*.

Înșuși Vasile Alecsandri a fost un mare admirator al muzicii, mai ales al celei populare. Cu acest prilej, poetul Carol Scrob a scris versurile pentru un cântec dedicat lui Vasile Alecsandri, a cărui melodie a fost compusă de Pietro Mezzetti.

Columna lui Traian (or. Roma, Italia)

Bardul din Mircești

Versuri: Carol Scrob

Muzică: Pietro Mezzetti

1. De la Du - nă - re la Se - na, Din Car -
nând în mâ - n-o cu - pă Blân - da
li - ra și-o a - cor - dă, Și toți
fi - ul cel mai ju - ne, E Va -
cu - pa-n ad - mi - ra - rea Ță - rii

pați la Pi - ri - nci, Gin - ta no - bi - lă, la -
 ma - mă le șop - ti: „Cel ce va cân - ta mai
 cân - t-ar - mo - ni - os, Nu-mai u - nul stă de-o -
 si - le-A - lec-san - dri, Ce de gri - ja ță - rii
 sa - le ro - mă - nești. Toa - tă lu - mea îl ad -

ti - nă A - du - nă po - e - ții
 bi - ne As - tă cu - pă va pri -
 par - te Și sus - pi - nă du - re -
 sa - le A - bia poa - te-a mai zâm -
 mi - ră Pe po - e - tul din Mir -

săi, Gin - ta no - bi - lă, la - ti - nă A - du -
 mi, Cel ce va cân - ta mai bi - ne As - tă
 ros, Nu-mai u - nul stă de-o - par - te Și sus -
 bi, Ce de gri - ja ță - rii sa - le A - bia
 cești, Toa - tă lu - mea îl ad - mi - ră Pe po -

nă po - e - ții săi. 2. Și ti -
 cu - pă va pri - mi”. 3. Toți iau
 pi - nă du - re - ros. 4. El e
 poa - te-a mai zâm - bi. 5. El ia
 e - tul din Mir - cești.

Sarcini de activitate independentă

1. Învăță prin solfegiere, apoi interpretează cântecul *Bardul din Mircești*.
2. Comentează caracterul melodiei cântecului *Bardul din Mircești*.
3. Organizați un recital de versuri, scrise de poetul Vasile Alecsandri. De ce Mihai Eminescu l-a supranumit „rege al poeziei”?

Ion Aldea-Teodorovici. *Eminescu*

Anul 1989 a constituit pentru basarabeni un an al renașterii spirituale. Limbii române din acest spațiu i-a fost recunoscut dreptul de a funcționa liber în veșmântul ei firesc – grafia latină. Argumentul cel mai rezistent în lupta pentru limba română l-a constituit personalitatea lui Eminescu, care a dovedit, prin pana lui poetică și mai ales publicistică, că Basarabia este pământ românesc, iar locuitorii Basarabiei vorbesc aceeași limbă cu a celor de peste Prut.

Sărbătoarea limbii române în Republica Moldova se oficiază la 31 august și din programul ei nu lipsește niciodată cântecul *Eminescu*, compus de regretații Ion Aldea-Teodorovici și Grigore Vieru.

Radu Costinescu. *Eminescu*

Eminescu

Versuri: Grigore Vieru

Muzică: Ion Aldea-Teodorovici

Moderato

1. La zi - du - rea Soa - re - lui, se ști - e.

Ce - rul a mun - en o veș - ni - er - e.

Noi mun - cind în - toc - ma, ne-am a - les cu.

Ne-am a - les cu dom - nul E - mi - nes - cu.

Dom - nul cel de pa - să - re mă - ias - tră.

Dom-nul cel de ne-mu-ri - rea noas - tră — E - mi - nes - cu. E - mi - nes - cu.

1. *Refren:*

2. - cu. Sun-tem în cu-vânt și-n toa - te, Floa-re de la-ti-ni-ta-te, Sub un cer cu ste-le su - di-ce. De a - vem sau nu drep-ta - te, de a - vem sau nu drep-ta - te, E-mi - nes-cu să ne ju - de - ce. - ce E - mi - nes - cu. E - mi - nes - cu.

2. Mi-l furară, Doamne, adineauri
Pe înaltul domn cu tot cu lauri,
Mă uscam de dor, în piept cu plânsul –
Nu știam că dor mi-era de dânsul, –
Nu știam că doina mi-o furară
Cu străvechea și frumoasa țară –
Eminescu.

Refren.

3. Acum am și eu pe lume parte:
Pot îmbrățișa măiastra-ți carte,
Știu că frate-mi ești și-mi ești părinte,
Acum nimeni nu mă poate minte.
Bine ai venit în casa noastră,
Neamule, tu floarea mea albastră –
Eminescu.

Refren.

Sarcini de activitate independentă

1. Audiază, apoi învață și interpretează cântecul *Eminescu*.
2. Amintește-ți și interpretează cântece pe versurile poetului Mihai Eminescu.

REȚINE

- Operele muzicale cu subiecte istorice ne ajută să apreciem atitudinea compozitorului cu privire la realitatea istorică și anume: în ce măsură și cum a reușit el să dezvăluie frământările, gândurile, aspirațiile, idealurile, dorințele oamenilor care au trăit în diferite timpuri.
- Pentru ca să înțelegem mai bine creațiile muzicale care abordează teme istorice, este bine să ne documentăm din surse suplimentare (nemuzicale) cu privire la evenimentele istorice.
- Să nu uităm că în operele de artă evenimentele, personajele istorice apar (sunt prezentate) într-o perspectivă artistică, neverosimilă, uneori îndepărtată de cea reală.
- Dacă viața generează (dă naștere) muzica(ii), atunci, la rândul său, și muzica influențează viața (istoria).

AUTOEVALUARE

1. Enumeră cele nouă muze ocrotitoare și însoțitoare ale artelor.
2. Numește evenimente istorice semnificative la derularea cărora muzica a contribuit prin forța ei mobilizatoare a spiritului comunității de oameni.
3. Dă exemple de creații muzicale inspirate de evenimente istorice importante.
4. Ce personalități istorice evocate în creațiile muzicale cunoști? Cine sunt autorii acestor creații?
5. Intonează motivele muzicale ce urmează. Numește creațiile din care ele sunt desprinse:

a)

b)

c)

6. Care sunt genurile muzicale prin intermediul cărora pot fi redade evenimentele istorice. Argumentează-ți răspunsul.
7. Amintește-ți câteva evenimente culturale importante din istoria națională și mondială reflectate în muzică.

Natura – izvor de inspirație pentru creația muzicală

Din timpuri istorice îndepărtate, natura este considerată izvor nesecat de inspirație pentru toate artele (muzică, pictură, literatură ș.a.). Ritmurile muzicale, în majoritatea lor, sunt preluate de la sunetele sesizate de om direct din lumea înconjurătoare. Oamenii au învățat să cânte imitând cu vocea ciripitul ademenitor al păsărilor, deci natura a fost prima lor muză. Cea mai autentică dovadă o constituie folclorul muzical moștenit și transmis cu grijă din generație în generație. Baladele, doinele și cântecele create de popor evocă măreția naturii și rolul ei în viața omului.

Jean-Antoine Watteau. *Partitura dragostei*

Muzica și poezia populară servesc drept elemente esențiale pentru creația muzicală profesionistă. Cultura muzicală națională și mondială cunoaște mulți compozitori care au creat lucrări monumentale inspirate de natură. De exemplu: *Rapsodia română nr. 1*, *Suita simfonică nr. 3 Săteasca*, *Poema română de Moldova* de George Enescu; uvertura națională *Moldova* de Alexandru Flechtenmacher; *Poemul Nistrului* de Ștefan Neaga; ciclul *Anotimpurile* de Antonio Vivaldi; oratoriul *Anotimpurile* de Joseph Haydn; *Simfonia nr. 6 Pastorală* de Ludwig van Beethoven; poemul simfonic *Vltava* de Bedřich Smetana etc.

Nicolas Lancret. *Pastorală*

Pentru a înțelege și a admira minunatele creații muzicale dedicate naturii, este nevoie de a ne dezvolta permanent simțul propriu al realității naturale. Izvorul unei asemenea muzici îl găsim în natură: foșnetul frunzișului, răpăitul picăturilor de ploaie, zgomotul tunetului, murmurul pârâiașelor sau căderea zgomotoasă din munți a apelor învolburate, șuieratul vântului, vuietul valurilor mării etc. Toate aceste efecte produse de fenomenele naturii impresionează deosebit, de aceea își găsesc ecou în muzică.

Minunatele peisaje ale meleagului natal le găsim „descrise” muzical de către compozitori renumiți. Așadar, de la cunoașterea muzicii naturii spre muzica despre natură – iată calea pe care o urmează compozitorii sensibili la frumusețea mediului în care trăiesc.

Sarcini de activitate independentă

1. Dă exemple de lucrări muzicale, audiate sau interpretate, conținutul cărora redă imagini ale naturii.
2. Propune pentru audierea în clasă fragmente din 3-4 lucrări muzicale, prin care sunt redată imagini ale naturii.
3. Interpretează două cântece cunoscute despre natură. Caracterizează sentimentele redată prin melodiile și versurile lor.
4. Cum înțelegi îmbinările: „muzica naturii” și „muzica despre natură”?
5. Învață și interpretează expresiv cântecul *Țara mea*.
6. Expimă-ți opinia despre caracterul melodiei și conținutul versurilor cântecului *Țara mea*.

Țara mea

Versuri: Grigore Vieru

Muzică: Valentin Doni

Tempo di sârba

1. Fo - i - ci - că de ci - coa - re,
 Eu sunt om ca ori - și - ca -
 re.
 Dar când zic de ța - ra mea, măi,
 Par - că sunt o pă - să - rea,
 măi, Nu aș mer - ge,
 aș zbu - ra, măi, N-aș gră - i, aș
 tot cân - ta, măi.

2. Frunzuliță, foi ca mura,
 Cântă inima, nu gura,
 Îmi tot cântă inima,
 Că mi-i dragă țara mea,
 Și-oi cânta așa mereu,
 Că mi-i drag pământul meu.

3. Pământ bun cu mâini robace
 Și cu dragoste de pace,
 Pământ bun cu ochi curați
 Și cu dragoste de frați,
 Pământ bun cu gând frumos
 Ca și floarea care-o cos.

Natura în creații de muzică populară

Folclorul nostru muzical cuprinde un număr impresionant de cântece, doine și balade, care exprimă legătura strânsă dintre om și natură. Cea mai elocventă dovadă o constituie expresiile de felul: „frunză verde”, „foaie verde”, fără de care cântecul popular românesc nu poate fi conceput.

Referindu-se la subiectele cântecelor populare, Vasile Alecsandri scria: „Când subiectul este eroic și când cuprinde faptele unui viteaz, poporul alege frunzele de arbori sau de flori, ce sunt potrivite cu puterea și cu tineretea voinicului, precum sunt: frunzele de stejar, frunzele de brad, frunzele de bujor, căci eroii baladelor sunt înalți ca bradul, tari ca stejarul și rumeni ca bujorul.

Cântecele de iubire încep cu frunze de lăcrimioare, de sulcină, de busuioc, pentru că aceste flori, după credința poporului, reprezintă purul sentiment de dragoste.

Când e cântecul de durere sau de moarte (bocete, blesteme), se preferă frunze de mărăcină, de mohor și altele. În cântecele și baladele unde figurează copile frumoase, acestea sunt însoțite de cele mai gingașe flori ale câmpiilor, poporul le încunună cu ghirlande mirositoare de frunze de viorele, de trandafir, de micșunele și astfel se poate cunoaște obiectul unui cântec chiar de la întâiul vers...”

Ioan Andreescu. *Stejarul*

Covor tradițional românesc cu motive inspirate din natură

„Frunză verde” sau „foaie verde” întruchipează toate frunzele de plante, ierburi, flori, pomi fructiferi, viță-de-vie. „Frunză verde” este simbolul naturii, al întregii vegetații, prin care omul și-a exprimat în toate timpurile marea lui dragoste de viață.

Cântând „frunză verde”, în inima noastră se trezește de fiecare dată bucuria, veselia, dragostea de natură. Atunci ne simțim fericiți, ne amintim de oamenii dragi și prietenoși. Cântând „frunză verde”, oricare anotimp ar fi, ne aducem aminte de primăvară, simțim zilele ei calde, plăcute, cu aromă de flori și iarbă verde.

Scriitorul clasic român Costantin Negruzzi, referindu-se la frumusețea cântecelor noastre populare, menționa că „frunza verde” este singura mângâiere și mijlocul de a suferi celelalte rele ale acestei „bune lumi”.

Horă din bătrâni, dansată la o margine de codru

Sarcini de activitate independentă

1. Învață și interpretează expresiv cântecul popular *Luncile s-au deșteptat*.
2. Explică semnificația expresiei „foaie verde de bujor” din acest cântec.
3. Alcătuieste un acompaniament ritmic la melodia cântecului *Luncile s-au deșteptat* și execută mișcări în ritm de horă.
4. Recitește afirmația lui Vasile Alecsandri despre subiectele cântecelor populare. Enumeră, în baza ei, tipurile cântecelor populare (după tematica abordată).

Luncile s-au deșteptat

(cântec popular)

După Timotei Popovici

Allegretto

1. Lun - ei - le s-au deș - țep - lat. Foa - ie ver - de
 Scum - pă hai - n-au îm - bră - cat

de bu - jor. C-a sa - sit pe-al nos - tru plai

Cira-iul zi - le - lor de mai, Foa - ie ver - de

de bu - jor. Foa - ie ver - de de bu - jor.

2. Graiul dalbei primăveri,
 Foaie verde de bujor,
 Ne-a adus senine seri,
 Foaie verde de bujor.
 Și-a adus în sărbători
 Veselele noastre hori,
 Foaie verde de bujor.

3. Codru-i tânăr și umbros,
 Foaie verde de bujor,
 Câmpu-i tânăr și frumos,
 Foaie verde de bujor.
 Hai să-ntindem mândrul joc,
 Să ne fie cu noroc,
 Foaie verde de bujor.

Tabloul muzical Ciocârlia

Izvorâtă din sufletul și imaginația neîntrecuților rapsozi ai neamului nostru, *Ciocârlia* rămâne o uimitoare piesă populară instrumentală dedicată naturii. Fiind o lucrare de mare virtuozitate, ea este interpretată de cei mai iscusiți maeștri ai muzicii populare instrumentale, fiecare dintre ei distingându-se prin originalitate inconfundabilă. Printre ei se numără: violonistul Nicolae Botgros, naiștii Gheorghe Zamfir, Vasile Iovu, Boris Rudenco, Marin Gheras ș.a.

Având o tonalitate majoră și un tempo *presto*, *Ciocârlia* reprezintă expresia sonoră a celor mai luminoase și înălțătoare sentimente trezite de frumusețea plaiului nostru. Prin ea se fac simțite cerul înalt și albastru, codrii faimoși și lanurile mănoase, viile și livezile roditoare, tot ce viețuiește pe acest pământ.

Muzica *Ciocârliei* reprezintă o dovadă vie a bogăției spirituale a poporului nostru. De aceea această nestemată folclorică va continua să aducă bucurie și speranțe luminoase în sufletele semenilor noștri.

Mii de amatori de muzică populară au savurat armoniile *Ciocârliei* la una din edițiile Festivalului Internațional *Cerbul de Aur* din or. Brașov (România), unde 33 de nairi din Republica Moldova, acompaniate de Orchestra „Lăutarii”, condusă de maestrul Nicolae Botgros, au lăsat impresii de neuitat interpretând această splendidă melodie.

Tabloul muzical *Ciocârlia* a devenit un simbol sonor al atașamentului omului față de natura plaiului natal. De rând cu diversitatea variantelor instrumentale, *Ciocârlia* – semnificația gliei – este proslăvită în cele mai frumoase cântece create de popor.

Un caz aparte îl constituie interpretarea cântecului intitulat *Ciocârlia* de către cântăreața Maria Ciobanu, cântec care face parte din tezaurul folcloric românesc. Cântecul duios, izvorât din vocea cristalină a cântăreței, reprezintă expresia curată și sinceră a sentimentului de mândrie a oamenilor născuți pe acest pământ, care este o adevărată gură de rai.

Gheorghe Zamfir (n. 1941)

Vasile Iovu (n. 1950)

Maria Ciobanu (n. 1937)

Boris Rudenco (n. 1953)

Nicolae Botgros (n. 1953)

Sarcini de activitate independentă

1. Audiază, pe site-urile muzicale cunoscute, două variante de interpretare a melodiei populare *Ciocârlia*:
a) Gheorghe Zamfir – la nai; b) Nicolae Botgros – la vioară.
2. Compară modurile de imitare a sunetelor din natură la nai și la vioară.
3. Redă printr-un desen sau alcătuieste o scurtă descriere a impresiilor pe care ți le produce audierea melodiei *Ciocârlia*.
4. Audiază cântecul *Ciocârlia* în interpretarea Mariei Ciobanu și caracterizează sentimentele redade în această variantă interpretativă.
5. Citește poezia de mai jos. Cum explici metafora „vioara ar sângera”?

Vioara

de Vasile Romanciuc

Cântă Barbu Lăutarul –
Bucuria și amarul,
Ziua rea și ziua bună
Le adună într-o strună.
Iar vioara lui vrăjită
Strâns de inimă-i lipită
Ca vederea – de lumină,
Ca pomul – de rădăcină.
Ori poate că ea, de mult,
Chiar din inimă-a crescut?
De la inimă, să vreaie,
Nu ar mai putea s-o ieie.
De i-ar smulge-o cineva,
Vioara ar sângera.
Vioara ar sângera...

Eustațiu Stoenescu. *Natură moartă cu vioară*

Tabloul muzical *Dimineața în sat*

(în interpretarea lui Alexei Botoșanu)

Lucrarea *Dimineața în sat* (pentru clarinet solo și orchestra de muzică populară) este apreciată ca o adevărată rapsodie instrumentală, născută de talentul autentic al muzicianului Alexei Botoșanu.

Interpretul a activat în calitate de artist-instrumentist în componența formației de muzică și dansuri populare „Fluieraș” mai bine de 30 de ani. Alexei Botoșanu a fost și un cimpoier minunat. Horele, bătutele, hangurile și sârbele interpretate de

artist aveau un farmec deosebit. S-a impus ca interpret virtuoz, cucerind inimile melomanilor din țară și de peste hotare. Cu melodia *Dimineața în sat*, care este o fantezie proprie de un înalt nivel artistic, a fascinat publicul iubitor de folclor din multe țări. Dintre melodiile interpretate de Alexei Botoșanu, care au fost înregistrate în fondul de aur al muzicii noastre, pot fi menționate: *Hora și sârba codrenilor*, *Nistrule, pe malul tău*, *Dimineața în sat* ș.a.

Alexei Botoșanu (1923–1984)

INSTRUMENTE MUZICALE. Denumirea de **clarinet** provine de la cuvântul latin *clarus*, ceea ce înseamnă „sunare clară”. Clarinetul face parte din grupa instrumentelor de suflat din lemn și este folosit ca instrument solistic în orchestrele de muzică populară, simfonică, de muzică ușoară și de jazz. Clarinetul este înrudit cu *saxofonul* și cu *taragotul*.

Sarcini de activitate independentă

1. Audiază lucrarea *Dimineața în sat* în interpretarea lui Alexei Botoșanu.
2. Caracterizează lucrarea din punctul de vedere al fanteziei interpretului în imitarea sunetelor naturii. Ce melodii populare răsună în această lucrare?
3. Citește pastelul *Dimineața* de Vasile Alecsandri.
4. În timpul lecturii și examinării reproducerii *Dimineața pe Nistru* de Ion Jumati, audiază melodia *Dimineața în sat*.

Ion Jumati. *Dimineața pe Nistru*

Dimineața

de Vasile Alecsandri

Zori de ziuă se revarsă peste vesela natură,
Prevestind un soare dulce cu lumină și căldură,
În curând și el apare pe-orizontul aurit,
Sorbind roua dimineții de pe câmpul înverzit.

El se-nalță de trei suliți pe cereasca mândră scară
Și cu raze vii sărută june flori de primăvară,
Dediței și vioarele, brebenei și toporași
Ce răzbat prin frunzi uscate și s-arată dragălași.

Muncitorii pe-a lor prispe dreg uneltele de muncă.
Păsărelele-și dreg glasul prin huceagul de sub luncă.
În grădini, în câmpi, pe dealuri, prin poiene și prin vii
Ard movili buruienoase, scoțând fumuri cenușii.

Caii zburdă prin ceairuri; turma zbeară la pășune;
Mieii sprinteni pe colnice fug grămadă-n răpigiune,
Și o blândă copiliță, torcând lâna din fuior,
Paște bobociei de aur lâng-un limpede izvor.

Nicolae Grigorescu. *Țărană torcând*

5. Găsește corespondențe dintre lucrările care reprezintă trei arte diferite (muzică, literatură, pictură), completând pe caiet tabelul de mai jos.

	Tabloul <i>Dimineața pe Nistru</i>	Piesa instrumentală <i>Dimineața în sat</i>	Pastelul <i>Dimineața</i>
Arta reprezentată			
Imagini vizuale			
Imagini sonore			
Motive/imagini comune			

Piese instrumentale *Doina* și *Ciocârlia*

(în interpretarea lui Petrea Zaharia;
în interpretarea lui Leonid Moșanu)

Se crede că fluierul admirat, descântat sau binecuvântat de Dumnezeu ori de zâne, ca și lira cântărețului Orfeu, este un adevărat obiect magic. Cântecului său, povestește legenda, nu-i poate rezista nimeni. Din mărturisirile bătrânilor aflăm că atunci când se cântă o doină la fluier, „codrii și munții ascultă liniștiți și îngândurați”, iar când zice o horă înfocată, „clocotesc apele în râuri și izvoare, joacă toate ființele”.

De asemenea, se crede că anume cu ajutorul fluierului și-a apropiat Făt-Frumos un grup de animale, care mai apoi îi salvează viața.

Poporul român, având spirit ingenios și fiind înzestrat de la natură, a creat o mare diversitate de fluier. Variate prin construcție și sonoritate, ele constituie o adevărată comoară în interpretările orchestrale.

În zilele noastre fluierul, alături de nai, țambal, ocarină, clarinet, trompetă, vioară, se bucură de o mare popularitate în formațiile de amatori și orchestrele profesionale.

Cel care ne-a reprezentat neamul pentru prima dată pe scena mondială cu bătrâna *Doină* și cu vestita *Ciocârlie* (interpretând secvențe din acestea la câteva tipuri de fluier) și care a obținut locul întâi și medalia de aur la un concurs mondial a fost Petrea Zaharia.

Un alt artist emerit din Republica Moldova este Leonid Moșanu din orchestra „Folclor”, cel care a sorbit în cântarea lui aroma câmpurilor, grădinilor și viilor, armonia codrului bătrân și a turnat-o în țevile fluierului, tilincii și cavalului, aducând lumii bucurie și satisfacție sufletească.

Leonid Moșanu (n. 1938)

INSTRUMENTE MUZICALE. Fluierul este considerat instrument național al poporului nostru. Despre fluier povestesc legende, poveștile, baladele, cântecele bătrânești și multe alte mărturii culturale și istorice. După frunză și solz, fluierul, alături de tilincă, cimpoi și nai, a fost unul dintre primele instrumente muzicale create pentru a face să vibreze sufletul românului de pretutindeni.

Fluierul e foarte răspândit în țările balcano-carpatică, având o mare asemănare cu fluierul românesc nu numai prin construcție, ci și prin denumirea pe care o poartă. De exemplu, la sârbi și la croați se numește *frula*, la albanezi *floer*, la greci *floghera*, la ucraineni *floiara*.

Fluierul este unul din motivele de bază ale bogatei și frumoasei creații orale, care semnifică chiar muzica, creația. Dragostea poporului pentru acest instrument e străveche și durabilă. Autorul anonim al baladei *Miorița* amintește de fluier în versuri pline de căldură.

Sarcini de activitate independentă

1. Audiază fragmente din melodii populare, interpretate la câteva tipuri de fluier și compară felul în care sună acestea.
2. Numește popoare în cultura cărora fluierul ocupă un loc deosebit.
3. Audiază 3-4 fragmente din lucrări populare interpretate la nai (Boris Rudenco, Gheorghe Zamfir, Vasile Iovu, Constantin Moscovici).
4. Compară muzica interpretată la nai și la fluier.

Când ascultăm naiul, simțim cum undele melodiei ne învăluie și ne duc purtându-ne prin frumoasele noastre livezi și vii, prin câmpii și dumbrăvi, prin poienele codrului bătrân, unde ascultăm vrăjiți ca într-un basm șoptele tainice ale arborilor, ce se împletesc cu cântecul păsărilor măiestre. Melodiile naiului sună asemenea unui ecou al divinității cerești care vine să ne amintească de frumoasa nimfă Sirinx, care a adunat în cântecele sale trilul păsărilor măiestre, murmurul izvoarelor, șopta tainică a codrului și a râurilor. Naiul de altădată s-a transformat într-un instrument de mare prestigiu, cu inepuizabile posibilități tehnice de interpretare.

INSTRUMENTE MUZICALE. Naiul este un instrument străvechi, cunoscut la mai multe popoare încă din Antichitate: la traci, geto-daci, mai târziu, la români și în special la greci. Melodiile interpretate la nai sunt duioase, proaspete, curate și luminoase, pline de blândețe și sensibilitate. Naiul era folosit de păstorii antici, mai cu seamă la ceremoniile organizate în cinstea zeului Dionysos. La serbările dionisiace, ce simbolizau altădată înflorirea naturii în primăvară și ofilirea ei în toamnă, lua parte toată lumea, care petrecea în aer liber cu multe jocuri și muzică interpretată la nai, fluiet, cimpoi, liră.

Nicolas Poussin. *Muza*

Suita de melodii populare *Plai moldovenesc*

(în prelucrare de Ion Păcuraru)

Suita *Plai moldovenesc*, în prelucrare de Ion Păcuraru, reprezintă un tablou muzical al meleagului nostru.

Doina de la începutul acestui tablou se asociază cu cele mai diverse imagini: răsăritul soarelui cu razele-i calde care se revarsă peste lanuri, câmpii, lunci și păduri. Sunetul plin și duios al cavalului redă în cel mai reușit mod dispoziția omului înconjurat de frumusețile naturii. Schimbarea caracterului muzicii pe parcursul lucrării urmărește scopul de a reda instabilitatea dispoziției omului, în funcție de caracterul fenomenelor naturii care îl înconjoară.

Cântecul plaiului

de Grigore Vieru

Foică de cicoare,
Frumos soarele răsare,
Printre dealuri cu izvoare,
Frumos soarele răsare.
Nu răsare că e soare,
Ci de dor de țara-mi floare!
Frunzuliță micșunele,
Înfloresc dragi rămurele,
Dulci ca niște nemurele,
Înfloresc dragi rămurele.
Nu-nfloresc că-s rămurele,
Ci de dragul vetrei mele!
Foicea ca iasomia,
Frumos cântă ciocârlia,
Truda îndulcind și glia,
Frumos cântă ciocârlia!
Cântă nu că-i ciocârlie,
Ci de dor de-a mea moșie!

Peisaj de munte

Sarcini de activitate independentă

1. Audiază suita *Plai moldovenesc*. Numește melodiile populare care răsună în suita *Plai moldovenesc*.
2. Numește instrumentele orchestrei de muzică populară românească. Care dintre ele se evidențiază în suita *Plai moldovenesc*?
3. Compară muzica suitei *Plai moldovenesc* cu imaginile versurilor redată de poetul Grigore Vieru în poezia *Cântecul plaiului*.

Tema naturii în creația componistică națională

George Enescu. Suita nr. 3 pentru orchestră *Săteasca*

Această lucrare reprezintă o înaltă culme a simfonismului enescian și se caracterizează printr-o melodică bogată, de autentică obârșie folclorică și printr-o înveșmântare orchestrală colorată. Printr-un limbaj muzical cu caracter profund național, compozitorul evocă lumea îndepărtată a copilăriei sale și farmecul plaiurilor natale în imagini de o mare plasticitate.

Cele cinci părți ale suitei care precizează intențiile descriptive ale muzicii sunt:

- I. „Reînnoire câmpenească”;
- II. „Copil în aer liber”;
- III. „Casa veche a copilăriei în asfințit. Păstor. Păsări călătoare și corbi. Clopote de seară”;
- IV. „Pârâu sub lună”;
- V. „Dansuri țărănești”.

Partea a IV-a, intitulată „Pârâu sub lună”, se distinge prin orchestrația de o transparență clară și de un colorit ireal. Compozitorul revede imaginea de vis a pârâiașului care susură prin grădina casei părintești, strălucind sub razele lunii.

Dumitru Ghiață. *La capăt de ogor*

Sarcini de activitate independentă

1. Audiază partea a IV-a din suita simfonică *Săteasca* de George Enescu, intitulată „Pârâu sub lună”.
2. Examinează reproducerea de mai sus și alcătuieste o listă de epitete potrivite pentru ambele arte: pictură și muzică. Cu ce poate fi asemuită această imagine?
3. Învăță și interpretează expresiv cântecul *Revedere* (versuri: Mihai Eminescu, muzica: Dumitru Georgescu-Kiriac).

Revedere

Versuri: Mihai Eminescu

Muzică: Dumitru Georgescu-Kiriac

Alegretto (duios)

Co - dru - le, co - dru - ță - le, Ce mai faci, dră -
la eu fac ce fac de mult, lar - na, vis - co -
gu - ță - le, Că de când nu ne - am vă - zut
lul as - cult, Cren - gi - le - mi ru - pân - du - le,
Mul - tă vre - me a tre - cut, Și de când m - am
A - pe - le - as - tu - pân - du - le, Tro - ie - nind că -
de - păr - tat Mul - tă lu - me am um - blat.
ră - ri - le Și gon - ning cân - tă - ri - le.

Codrule, codruțele,
Ce mai faci, drăguțele,
Că de când nu ne-am văzut
Multă vreme a trecut.
Și de când m-am depărtat
Multă lume am umblat.
Ia eu fac ce fac de mult,
Iarna, viscolul ascult,
Crengile-mi rupându-le,
Apele-astupându-le,
Troienind cărările
Și gonind cântările.

Ioan Andreescu. Pădure defrunzită

Sarcini de activitate independentă

1. Selectează și citește versuri de Mihai Eminescu inspirate de frumusețea naturii (de exemplu: *La mijloc de codru des*; *Lacul*; *Povestea codrului*; *Freamăt de codru*; *Peste vârfuri* etc.). Care dintre ele au devenit cântece, romanțe?
2. Comentează asemănările dintre poezia lui Mihai Eminescu și muzica lui George Enescu dedicate naturii.

Eugen Doga. *Codrii mei frumoși*

Creația compozitorului Eugen Doga este foarte variată ca tematică. Cântecele *Codrii mei frumoși* este un imn muzical-poetic dedicat faimoșilor codri ai Moldovei, care tăinuiesc în adâncurile lor istoria multiseculară a neamului nostru și visele lui luminoase.

Codrii mei frumoși

Versuri: Petrea Cruciuc

Muzică: Eugen Doga

Moderato

Tu - du - du - du - du, Tu - du - du -
 du - du, Tu - du - du - du - du - du -
 du, tu - du - du - du - du.
 Co - drii mei bă - trâni, pri - e - te - nii mei
 buni, Doi - ne - le v - as - cult, ve -

Refren:

nind din buni-stră - buni. O iar - bă ver - de,
 un frea - măt dul - ce, O pă - să -
 ri - că pe ram, bol - ta se - ni - nă...
 Un - de m - aș du - ce, Un - de m - ar
 du - ce, Tot voi ră - mă - ne pe
 veci, co - dru, cu ti - ne.

1. Codrii mei bătrâni, prietenii mei buni,
Doinele v-ascult, venind din buni-străbuni.

Refren:

O iarbă verde, un freamăt dulce,
 O păsărică pe ram, bolta senină...
 Unde m-aș duce, unde m-ar duce,
 Tot voi rămâne pe veci, codru, cu tine.

2. Codrii mei frumoși și veșnic foșnitori,
Aripi știți să dați voi fiecărui dor.

Refren.

3. Codrii mei înalți, tovarăși devotați,
Visuri noi și noi pe frunte legănați.

Refren.

Sarcini de activitate independentă

1. Învăță și interpretează expresiv cântecul *Codrii mei frumoși* de compozitorul Eugen Doga.
2. Stabilește legătura dintre caracterul melodiei și conținutul versurilor cântecului *Codrii mei frumoși*.
3. Remarcă 2 imagini asemănătoare dintre versurile și melodiile celor două cântece despre codru.
4. Citește fragmentul de mai jos. Analizează, din punct de vedere muzical, ultimul alineat.

„Și-mi era drag tare mai ales adâncul codrului aceluia, miezul lui cu piscuri pietroase. Acolo, departe, în bolțile bătrâne, se cernea umbră ca de amurg și rar câte-o floare de lumină se întindea vie, strălucită, pe covorul moale de o culoare gălbie, dulce-stânsă. Paseri nu zburau, nici n-ajungeau până acolo: le spăria întinsa singurătate.

Pârăul Cerbului sărea pe trepte sure de stânci și împrăștia lacrimi de pietre scumpe pe mușchiul gros, verde-închis al malurilor; tremura cu zvon moale, neîntrerupt; și în zvonul lui, în singurătate, pe oglinda mișcătoare a undei, câteodată, dintr-un tufiș, ca dintr-o hrubă de întuneric, răsărea, neclintită, ca tăiată din lespede, o căprioară cenușie, într-o mișcare gingașă de oprire.

Altfel era o tăcere așa de grozavă: mă opream și dintr-o dată îmi auzeam bătaia inimii în coșul pieptului. Rar glas de corn tremura departe și răzbătea până la mine înăbușit, trist, ca din fundul pământului.

Treceam printre fagi uriași încărcăți de jâr. Eram întovărășit uneori de Voi-ne. Tăceam și eu, tăcea și el, și ne strecuram printre tufișuri, pe poteca umedă, înecată în bogăția de verdeață. Când dădeam la margine, creștea lumina și se auzeau spre câșlărie tălăngile vacilor boierești. Sunau lin cu sunete felurite, unele joase și altele tot mai subțiri, o scară de sunete dulci, care picurau domol ca un cântec depărtat, șoptit încet, șoptit ușor de clopote melodioase și nevăzute.”

Margine de codru

Mihail Sadoveanu. *Codrul*

Mihail Jora. *Suita simfonică Privești moldovenești*

O remarcabilă creație a muzicii românești din prima jumătate a secolului al XX-lea este *suita simfonică Privești moldovenești* de compozitorul Mihail Jora. Lucrarea este concepută în patru mișcări (părți), fiecareia compozitorul atribuindu-i câte un titlu sugestiv:

- I. „Pe malul Tazlăului”;
- II. „La joc”;
- III. „Grâu sub soare”;
- IV. „Alai țigănesc”.

Lan de grâu

Având un pronunțat colorit popular, muzica suitei sugerează frumusețile pitorești ale plaiurilor natale. „Mihail Jora, ca și Enescu, este creator de muzică, a cărei profunzime cere efort de apropiere. E o problemă de substanță a noastră: trebuie să rezoneze în noi ce căutăm în alții. E mai lesne să înțelegi scheme și tabele, decât lumi poetice, de cele mai multe ori tăcute, zăvorâte și misterioase; de aici și efortul cerut”, constată muzicologul Teodor Grigoriu.

Sarcini de activitate independentă

1. Audiază fragmente din cele patru părți ale suitei simfonice *Privești moldovenești* de compozitorul Mihail Jora.
2. Caracterizează sentimentele și imaginile vizuale sugerate de muzica audiată.
3. Audiază și compară: partea a II-a („La joc”) din *suita Privești moldovenești* și partea a V-a („Dansuri țărănești”) din *suita Săteasca* de George Enescu. Scrie câteva impresii similare.

Mihai Burada. *Concertul păsărilor*

Provenit dintr-o familie de cărturari și artiști moldoveni, Mihai Burada (1841–1918) a studiat muzica la Iași și la Paris și a activat ca pianist. A compus în-deosebi piese miniaturale pentru pian, printre care de o apreciere înaltă se bucură tripticul: *Suita cu muzicuțe*, *Dansul pe sârmă*, *Concertul păsărilor*, redând un univers plin de candoare, cu efecte onomatopice și intenții descriptive, programatice, uneori cu accente idilice, alteori cu ușoare involburări dramatice.

Sarcini de activitate independentă

1. Audiază piesa pentru pian *Concertul păsărilor* de compozitorul Mihai Burada.
2. Ce mijloace folosește compozitorul pentru redarea *Concertului păsărilor*?
3. Citește fragmentul de pastel de mai jos. Compară versurile pastelului *Concertul în luncă* cu muzica piesei pentru pian *Concertul păsărilor*.

Concertul în luncă

*de Vasile Alecsandri
(fragment)*

<...> Dar, tăcere!... Sus pe-un frasin un lin freamăt se aude!...
Toți rămân în așteptare. Cântăreața-ncet prelude.
Vântul tace, frunza deasă stă în aer neclintită...
Sub o pânză de lumină lunca pare adormită.

În a nopții liniștire o divină melodie
Ca suflarea unui geniu printre frunze-alin adie,
Și tot crește mai sonoră, mai plăcută, mai frumoasă,
Pân-ce umple-ntreaga luncă de-o vibra-re-armonioasă.

Gânditoare și tăcută luna-n cale-i se oprește,
Sufletul cu voluptate în estaz adânc plutește,
Și se pare că s-aude prin a raiului cântare
Pe-ale îngerilor harpe lunecând mărgăritare.

E privighitoarea dulce care spune cu uimire
Tainele inimii sale, visul ei de fericire...
Lumea-ntreagă stă pătrunsă de-al ei cântec fără nume...
Macul singur, roș la față, doarme, dus pe ceea lume!

Triluri de privighetoare

Creații celebre dedicate naturii din tezaurul muzicii universale

Joseph Haydn. Scena „Furtuna” din oratoriul *Anotimpurile*

Protagoniștii grandiosului său oratoriu *Anotimpurile* sunt oameni simpli de la țară, a căror soartă este legată de muncile agricole și de stările schimbătoare ale naturii de-a lungul întregului an.

Unul dintre cele mai impresionante episoade ale oratoriului este reprezentat de scena intitulată „Furtuna”, prin care compozitorul a exteriorizat de minune stările sufletești ale țăranilor, trezite de această necruțătoare stihie a naturii. La început muzica redă îngri-

John Constable. *Catedrala Salisbury în luncă*

zorarea și neliniștea în așteptarea furtunii. Sunetele timpanelor reproduc bubuiturile tunetului auzit din depărtare. Flautele redau scăpărările fulgerelor văzute la orizont.

După o scurtă pauză se declanșează furtuna. Cântecul coriștilor exprimă neputința omului în fața stihiei. În cele din urmă, furtuna încetează și liniștea coboară în sufletul țăranului.

Sarcini de activitate independentă

1. Audiază episodul „Furtuna” din oratoriul *Anotimpurile* de Joseph Haydn.
2. Descrie un instrument muzical care ți s-a părut cel mai expresiv în redarea artistică a furtunii. Reaudiază fragmentul, concentrându-ți auzul la sunetele acestui instrument muzical.

Ludwig van Beethoven. *Simfonia a 6-a Pastorală*

Atât prin conținutul său muzical, cât și în ceea ce privește programul, simfonia *Pastorală* reprezintă mai multe tablouri care alternează. Însuși Beethoven afirma că această simfonie nu este atât o pictură sonoră, cât o stare care ia naștere din contactul cu natura și viața de la țară.

Partea I – *Allegro ma non troppo* – poartă denumirea „Trezirea sentimentelor pline de viață la sosirea în sat” și reprezintă o idilă consacrată fericirii netulburate a țăranului.

Partea a II-a – *Andante molto moto* – denumită „Scenă la pârâu”, reprezintă un minunat tablou de gen. Este bogată în melodii cantabile și ciripit de păsări.

Partea a III-a – *Allegro* – este un *Scherzo* dintre cele mai reușite pe care le-a compus Beethoven și se numește „Grup vesel de săteni”, redând o sărbătoare simplă de la țară.

Partea a IV-a – *Allegro* – se numește „Furtuna”. Vuietele violoncelor și ale contrabașilor, sunetele sacadate ale viorilor redând zgomotul picăturilor de ploaie, imitația trăsnetului și a tunetului la flaute și timpane – toate aceste mijloace simple înfățișează tabloul expresiv al furtunii. În același timp, muzica este străbătută de starea de spirit încordată, de care este cuprins omul când se află în fața forțelor nestăvilite ale naturii.

Partea a V-a – *Allegretto* – este intitulată „Sentimentul de bucurie al oamenilor după trecerea furtunii”. Sunetele fluierului și ale cornului păstorului alternează în atmosfera liniștită. Cântecul ia amploare, ca în final să răsune un imn de mulțumire.

Sarcini de activitate independentă

1. Audiază partea a IV-a din simfonia *Pastorala*, intitulată „Furtuna”.
2. Caracterizează mijloacele muzicale folosite de Beethoven pentru redarea acestui „tablou” muzical.
Poți să te inspire și din tabloul pictural *Câmp de grâu sub un cer de furtună* de Vincent van Gogh.
3. Intonează fragmentul din Simfonia a 6-a *Pastorala* (p. 62).
4. Compară imaginile muzicale ale naturii redată în muzica lui Joseph Haydn și a lui Ludwig van Beethoven. Depistează similitudini și deosebiri.

Vincent van Gogh. *Câmp de grâu sub un cer de furtună*

Simfonia a 6-a *Pastorală*

(fragment)

Muzică: Ludwig van Beethoven

Sarcini de activitate independentă

1. Tematica pastorală o putem regăsi în muzica multor popoare atât în cea folclorică, cât și în cea cultă. Învăță și interpretează expresiv cântecul *Fata de păstor*.
2. Comentează imaginile pastorale redată prin versurile și melodia cântecului *Fata de păstor*.

Fata de păstor

Versuri populare

Muzică: Teodor Teodorescu

Allegretto
mf

1. Fa - ta de păs - tor o - da - tă
2. Fa - ta, stând pe iar - bă, Că - tre
3. Fa - ta ze - ce-a nu - mă - rat,

O - i - le păs - tea, Iar - ba gra - să,
cuc, râ - zând, gră - i: „Cu - cu - le, să - mi
Cu - cu - a tot cân - tat, Și - a - poi su - t - a

flori fru - moa - se Cu drag cu - le - gea,
spui a - cu - ma, Câți ani voi tră - i?”
nu - mă - rat, Cu - cu n - a - n - ce - tat.

Cu - cul, sus, pe-o ră - mu-rea, Ta - re fru - mos glă-su-ia:
 Cu - cul, sus, pe-o ră - mu-rea, Ta - re fru - mos glă-su-ia:
 Fa - ta l-a a - me-nin-țat Cu-cu-n pă - du - re-a-zbu-rat.

1.2.3. „Cu-cu, cu - cu, cu-cu, cu - cu!” Cu-cul tot cân-ta. ta,hei!

1. Fata de păstor odată
 Oile păștea,
 Iarba grasă, flori frumoase
 Cu drag culegea.
 Cucul, sus, pe-o rămurea,
 Tare frumos glăsuia:
 „Cu-cu, cu-cu, cu-cu, cu-cu!”
 Cucul tot cânta,
 „Cu-cu, cu-cu, cu-cu, cu-cu!”
 Cucul tot cânta, hei!

2. Fata, stând pe iarbă,
 Către cuc, răsând, grăi:
 „Cucule, să-mi spui acuma,
 Câți ani voi trăi?”
 Cucul, sus, pe-o rămurea,
 Tare frumos glăsuia:
 „Cu-cu, cu-cu, cu-cu, cu-cu!”
 Cucul tot cânta,
 „Cu-cu, cu-cu, cu-cu, cu-cu!”
 Cucul tot cânta, hei!

3. Fata zece-a numărat,
 Cucu-a tot cântat,
 Și-apoi sut-a numărat,
 Cucu n-a-ncetat.
 Fata l-a amenințat,
 Cucu-n pădure-a zburat.
 „Cu-cu, cu-cu, cu-cu, cu-cu!”
 Cucu-a tot cântat,
 „Cu-cu, cu-cu, cu-cu, cu-cu!”
 Cucu-a tot cântat, hei!

Bedřich Smetana. *Poemul simfonic Vltava*

În anul 1874, marele compozitor și dirijor ceh Bedřich Smetana compune renumitul ciclu din 6 poeme simfonice, reunite sub genericul *Patria mea*. Cel de-al doilea poem simfonic a fost intitulat *Vltava* – denumirea unuia dintre cele mai mari râuri ale Cehiei, care își ține cursul prin vechea și frumoasa capitală a țării, Praga.

Vltava este o creație simfonică amplă, căreia compozitorul i-a atribuit un program literar desfășurat. Conținutul programului este următorul: prin pădurile răcoroase ale Cehiei curgeau două izvoare care, împreunându-se, au dat începutul *Vltavei*. Râul își ține cursul printre pădurile pitorești și lanurile roditoare. Apele lui au de înfruntat praguri stâncoase. Cursul zbuciumat al bătrânului fluviu se domolește abia la intrarea în Praga.

Intențiile programatice ale compozitorului se îmbină armonios cu mijloacele muzicale folosite. Poemul simfonic *Vltava* nu este, pur și simplu, o serie de peisaje muzicale. Ideea principală a lucrării o constituie proslăvirea plaiului natal.

Poemul simfonic *Vltava* se bucură de o mare popularitate, fiind interpretat de cele mai prestigioase orchestre ale lumii.

Poemul simfonic reprezintă genul de bază al muzicii cu program, pentru care sunt caracteristice următoarele: forma monopartită, construcția liberă, caracterul liric, narativ sau dramatic.

Compozitorii au împrumutat termenul „poem” din literatură. Promotori ai acestui gen de muzică au fost Franz Liszt, Bedřich Smétana, Richard Strauss ș.a.

Sarcini de activitate independentă

1. Audiază poemul simfonic *Vltava* de compozitorul ceh Bedřich Smétana.
2. Intonează tema principală din poemul simfonic *Vltava*.
3. Reaudiind poemul simfonic, urmărește dezvoltarea temei principale.

Poemul simfonic *Vltava*

(fragment)

Muzică: Bedřich Smétana

Allegro comodo

Piotr Ceaikovski. Ciclul de piese pentru pian *Anotimpurile*

Piesele pentru pian *Anotimpurile* au fost compuse pe parcursul unui an. Ciclul se constituie din 12 piese, care poartă caracteristici originale ale celor 12 luni ale anului. Reprezentând excelente miniaturi muzicale, *Anotimpurile* lui Piotr Ceaikovski reflectă poezia naturii îmbinată perfect cu poezia sentimentelor și a sunetelor. Astfel, schimbarea succesivă a lunilor anului se asociază în conștiința compozitorului cu gândul la tinerețea trecătoare și la rostul vieții în întregime. Ceaikovski a îmbinat stările schimbătoare ale naturii cu cele mai diferite momente semnificative din viața omului (nașterea, căsătoria, bătrânețea, moartea).

În piesele ciclului *Anotimpurile* deslușim clar intonațiile cântecului popular rusesc. În același timp, secvențele melodice amintesc de romanță – gen preponderent muzical-vocal, care exprimă predispoziția lirică a omului.

În piesele ciclului, compozitorul a utilizat cu măiestrie procedee de descriere muzicală: cântecul ciocârliei, plescăitul valurilor, semnalul cornului de vânătoare, clinchetul de clopoței etc. Piesele din ciclul pentru pian *Anotimpurile* sunt transcrise și pentru alte instrumente solistice. Majoritatea dintre ele sunt orchestrate pentru a fi interpretate de orchestra de cameră, simfonică, de fanfară sau de diferite grupuri de instrumente.

Sarcini de activitate independentă

1. Audiază piesa *Ghiocelul* din ciclul *Anotimpurile* de Piotr Ceaikovski.
2. Caracterizează dispoziția creată de muzica miniaturii *Ghiocelul*.
3. Propune pentru audiere alte piese din ciclul *Anotimpurile*.
4. Învăță și interpretează expresiv cântecul *Primăvara*, muzica de Piotr Ceaikovski, versurile de Grigore Vieru.

Peisaj de primăvară

Primăvara

Versuri: Grigore Vieru

Muzică: Piotr Ceaikovski

Andante

p

1. Și pe văi și-n deal pe cres - te
2. Pen-tru-a - tâ - ta în - flo - ri - re

Nu - mai tai - nă și po - ves - te,
Nu a - jun - ge-n ochi pri - vi - re,

Nu - mai dor și bu - cu - ri - e,
Și nici cân - te - ce sub soa - re

Ca - re nu se pot de - scri - e.
Pen-tru-a - tâ - ta sâr - bă - toa -

2. *Refren:*

re. Pri - mă - va - ră, Lu - mi - noa - să pri - mă -
Pri - mă - va - ră, Gra - ți - oa - să pri - mă -

va - ră, Ta - re mult te aș - tep - ta - ră
va - ră, Bi - ne ai ve - nit în ța - ră

Și co - pil, și cuc, și pom! Pri - mă -
Și în i - ni - mă la om!

Sarcini de activitate independentă

1. Audiază piesa *Dimineața* din suita simfonică *Peer Gynt* de Edvard Grieg.
2. Prin ce mijloace muzicale compozitorul redă tabloul dimineții?
3. Descrie un răsărit de soare în localitatea ta.

Edvard Grieg. Miniaturile pentru pian *Fluturașul și Pârâiașul*

În primăvara anului 1886, după o iarnă grea și supraîncărcată de concertele susținute de Edvard Grieg în calitate de pianist și dirijor, acesta compune o suită de peisaje lirice din 6 piese, cu denumirea *Suita primăverii*.

Prima piesă din această suită se intitulează *Fluturașul* și se caracterizează prin eleganța și grația melodiei și ritmului. În programele de concert ale pianistului, aceasta era una dintre cele mai preferate creații pe care o interpreta

cu o ușurință remarcabilă. Compozitorul-interpret era foarte pasionat de imaginea fluturașului în peisajul proaspetelor și fermecătoarelor frumuseți ale primăverii.

Într-un alt ciclu de miniaturi lirice pentru pian, compus între anii 1894 și 1895, compozitorul include piesa *Pârâiașul* care, de asemenea, reprezintă o excelentă descriere muzicală a naturii.

Sarcini de activitate independentă

1. Audiază miniaturile pentru pian: *Fluturașul și Pârâiașul* de Edvard Grieg.
2. Numește mijloacele muzicale prin care compozitorul realizează descrierea fenomenelor enunțate în programul pieselor.
3. Reprezintă grafic linia melodică a pieselor sus-numite.

Modest Musorgski. Introducerea orchestrală la opera *Hovașcina*

Aristarh Lentulov. *Dangățul. Clopotnița lui Ivan cel Mare*

Un minunat tablou muzical al dimineții îl reprezintă introducerea orchestrală la opera lui Modest Musorgski *Hovașcina*, pe care compozitorul a intitulat-o „Zori de ziuă deasupra râului Moscova”. Această introducere orchestrală este apreciată drept culme a reprezentării muzicale a naturii și poate fi asemănată cu o „simfonie aducătoare de lumină”, cu un „imn soarelui”. La acest compozitor, reprezentarea muzicală a naturii simbolizează dragostea nemărginită față de patrie, măreția și forța popoului său.

Modest Musorgski este nu numai unul dintre cei mai reprezentativi maeștri ai muzicii rusești, ci în același timp și una dintre aparițiile cele mai geniale ale muzicii universale.

Sarcină de activitate independentă

Audiază introducerea la opera *Hovașcina* și comentează semnificația „zorilor” în muzica compozitorului.

Râul Moscova (Rusia)

Două personaje din opera lui Wagner – Walkiria și zeul Wotan

Richard Wagner. Opera *Amurgul zeilor* din ciclul *Inelul Nibelungilor*

O descriere muzicală a zorilor se întâlnește la Richard Wagner (1813–1883) – compozitor și dirijor german. În 1876 a desăvârșit crearea unui ciclu din patru opere pe motive inspirate din epele nordice, intitulat *Inelul Nibelungilor* (nibelungi erau numiți, în mitologia scandinavă și germanică, piticii care se aflau în posesia unei comori de aur furate de zeul Loki). Cele patru opere din acest ciclu sunt, în ordinea reprezentării: *Aurul Rinului*, *Walkiria*, *Siegfried* și *Amurgul zeilor*. Se considera că inelul piticilor era capabil să producă aur prin magie. Un inel făcut din aurul furat din Rin este blestemat, iar blestemul cade asupra tuturor celor care îl posedă. Numai atunci când inelul va ajunge din nou în fluviu, universul va fi salvat.

Imaginea zorilor apare în prologul celei de-a IV-a operă a acestui ciclu – *Amurgul zeilor*. Prin intenția și mijloacele muzicale utilizate, zorii într-adevăr apar aici ca un tablou neobișnuit, mistic, fermecător, simbolizând redeșteptarea la viață a naturii și a omului.

Sarcini de activitate independentă

1. Audiază prologul operei *Amurgul zeilor* din ciclul *Inelul Nibelungilor*.
2. Compară Introducerea orchestrală la opera *Hovanșcina* de Modest Musorgski și prologul la opera *Amurgul zeilor* de Richard Wagner.

Nikolai Rimski-Korsakov. Uvertura *Marea* din opera *Sadko*

Ilia Repin. Portretul lui Nikolai Rimski-Korsakov

Impresiile căpătate de pe urma unei călătorii în jurul lumii pe un vas de marină militară au marcat tematica mai multor lucrări ale compozitorului rus Nikolai Rimski-Korsakov.

Afirmându-se ca un neîntrecut maestru al picturilor muzicale, prin intermediul timbrei instrumentelor și orchestrării, compozitorul a creat impresionante tablouri muzicale, printre care cele inspirate de stihia oceanului.

Unul dintre cele mai apreciate este reprezentat de uvertura *Marea* din opera *Sadko*. Muzica uverturii redă

perfect stihia mării. Sunetele orchestrei produc impresia unui vuiet tainic, asurzitor, ce dăinuie sub imensitatea și singurătatea valurilor. Însă impresia se schimbă când coloritul sunetelor orchestrale sugerează că marea poate redeveni blândă și încântătoare. Originalitatea acestei uverturi constă în faptul că la baza ei compozitorul a plasat un motiv simplu, alcătuit din numai trei sunete, prin dezvoltarea căruia ascultătorul își creează impresia despre imensitatea apelor.

Corabia *Almaz* pe care viitorul compozitor avea să cunoască tainele mării

Sarcini de activitate independentă

1. Reaudiază uvertura *Marea* din opera *Sadko* de Nikolai Rimski-Korsakov.
2. Urmărește auditiv procedeele de dezvoltare melodică și timbrală folosite de compozitor în muzica uverturii *Marea*.

Claude Debussy. *Schița simfonică Marea*

Un peisaj marin muzical de mare talent îl regăsim la Claude Debussy (1862–1918) – compozitor francez, pianist, dirijor și critic muzical.

Debussy este considerat fondatorul unui curent artistic – pe atunci nou în muzică – *impresionismul*. Reprezentanții acestui curent au redat în creația lor cele mai proaspete impresii trezite de fenomenele naturii, au pledat pentru exprimarea în muzică a celor mai sensibile stări sufletești.

Aceste intenții și-au găsit reflectare în cele trei schițe simfonice compuse în 1905, intitulate *Marea*. La Debussy, peisajul muzical al mării este destul de diversificat. Aici sesizăm imensitatea mării cu forțele ei nestăpânite, valurile plăcute în adierea ușoară a vântului, razele strălucitoare ale soarelui, licărind ca diamantele pe suprafața apei.

William Turner. *Vasul de luptă „Temerarul”*

Sarcină de activitate independentă

Audiază o secvență din schița simfonică *Marea* de Claude Debussy și compară mijloacele muzicale utilizate cu cele din uvertura lui Nikolai Rimski-Korsakov.

Katsushika Hokusai. *Tsunami la Kanagawa*

MUZICA CU PROGRAM ȘI MUZICA FĂRĂ PROGRAM

Ce este muzica cu program și muzica fără program?

Colaborarea artei muzicale cu arta literară o găsim nu numai în genurile de muzică vocală, ci și în genurile de muzică instrumentală. Cele mai multe dintre creațiile instrumentale poartă un titlu, de exemplu: *Dimineața*, *Cântecul lui Solveig* din suita simfonică *Peer Gynt* de Edvard Grieg; *Marșul soldaților de lemn* de Piotr Ceaikovski; melodia populară *Ciocârlia* ș.a. Alteori, titlul lucrării instrumentale este același cu al creației literare, de exemplu, uvertura *Egmont* (creație simfonică) de Ludwig van Beethoven și tragedia cu aceeași denumire a scriitorului german Johann Goethe. Creația simfonică cu program este întâlnită în creația multor compozitori din secolul al XIX-lea, cum ar fi: Franz Liszt, Richard Wagner, Edvard Grieg, Mihail Glinka, Piotr Ceaikovski, Hector Berlioz ș.a.

Lucrările de muzică instrumentală cărora compozitorii le atribuie un așa-numit program sub formă de titlu reprezintă **creații muzicale cu program**.

Astfel, ascultând o lucrare muzicală cu program, vom raporta-o în permanență la ceea ce sugerează titlul ei. Impresiile lăsate de o asemenea lucrare vor fi mult mai bogate și mai bine definite. Acest lucru devine posibil doar în cazurile când ascultătorul cunoaște (adică a auzit, a citit, i s-a comunicat) titlul și programul lucrării.

Lucrările instrumentale care nu au o denumire referitoare la un subiect concret, ci una exclusiv alcătuită din termeni muzicali, reprezintă **creații muzicale fără program**.

De exemplu, *Sonata nr. 2 în do-minor* de Ludwig van Beethoven; *Simfonia nr. 40 în sol-minor* de Wolfgang Amadeus Mozart; *Balada pentru vioară și pian* de Ciprian Porumbescu ș.a. sunt creații fără program. Lucrările de acest tip alcătuiesc așa-numitul domeniu al *muzicii pure*, prin care compozitorii redau ideile, gândurile, stările sufletești, apelând exclusiv la mijloacele de expresivitate muzicală.

Sarcini de activitate independentă

1. Identifică în titlurile de mai jos 4 termeni muzicali și explică-i:
Concerte pentru vioară și orchestra de cameră „*Anotimpurile*” de Antonio Vivaldi;
Simfonia a 9-a de Ludwig van Beethoven.
2. Care dintre aceste lucrări sunt creații muzicale cu program și care sunt fără program?

Creații cu program și creații fără program în muzica populară

Folclorul muzical românesc se caracterizează printr-o artă interpretativă instrumentală deosebită. Interpretarea melodiilor populare românești la instrumentele tradiționale (fluiet, caval, cobză, țambal, vioară, taragot, clarinet, trompetă, acordeon ș.a.) a atins înălțimi neîntrecute.

Întreg tezaurul muzical-folcloric românesc are atât variante de interpretare vocală, cât și instrumentală. Majoritatea doinelor, cântecelor și jocurilor populare răsună în versiunea celor mai virtuozii interpreți-instrumentiști ai neamului nostru – de la Barbu Lăutaru până la Nicolae Botgros, bucurându-se de înalte aprecieri pe toate meridianele globului.

O bună parte din folclorul muzical destinat pentru interpretare instrumentală solo sau orchestrală poartă titluri preluate de la denumirile doinelor, cântecelor și jocurilor populare; de la numele localităților de unde au apărut și s-au răspândit sau denumesc obiceiuri, tradiții, sărbători populare, obiecte, fenomene, evenimente.

Enumerăm doar câteva **piese populare instrumentale cu program**: doina *Când ciobanul și-a pierdut oile*; melodiile de joc: *sârba Vântul, Sârba zorilor, Sârba florilor, Hora primăverii, Alămâia, Arcanul, Batista, Capra, Cărășelul, Ciuboțica, Pădurețul, Poama, Țânțărelul, Usturoiul, Ciocârlia* ș.a.

O altă categorie – **piesele populare instrumentale fără program** – indică genul de muzică căruia îi aparțin lucrările: *Doina, Sârba, Hora, Bătuta, Hangul* ș.a.

Dansul popular „Hora”

Printre lucrările instrumentale populare cu program se disting cele ce aparțin **folclorului muzical păstoresc**.

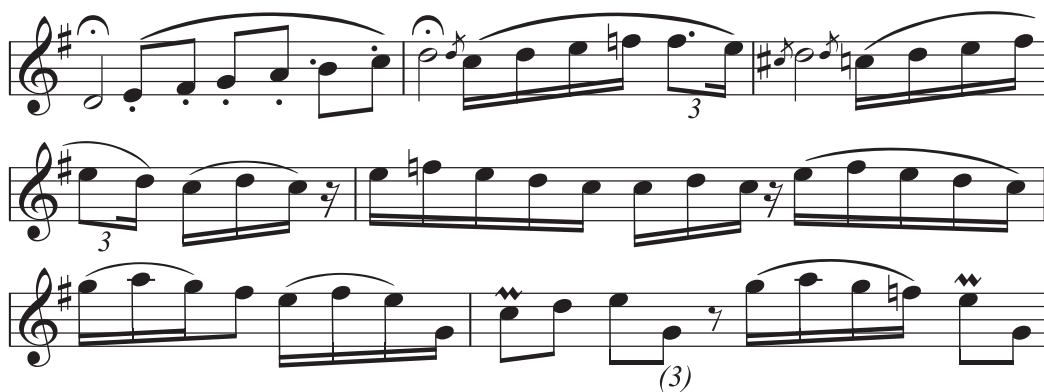
Păstorindu-și turma, acolo pe imăș, în lunca verde cu pârâu și tufari umbroși, ciobanul își alină dorul și își exprimă dragostea de viață prin melodiile zise la fluiet. Dacă se întâmpla ca ciobanul să-și piardă turma de oi, mare îi era tristețea și disperarea care-l cuprindeau în asemenea clipe. Doina intitulată *Când ciobanul și-a pierdut oile* este o piesă instrumentală de formă bipartită.

Sarcină de activitate independentă

Audiază fragmentele de doină de mai jos și de la p. 77.

Când ciobanul și-a pierdut oile (fragment)

Când ciobanul și-a găsit oile

(fragment)

Astfel, partea a II-a a lucrării care constituie o melodie de joc, plină de bucurie poate fi intitulată *Când ciobanul și-a găsit oile*.

Sarcini de activitate independentă

1. Remarcă schimbarea ritmului în cel de-al doilea fragment.
2. Examinează un fluiet. Descrie-i forma, materialul din care este realizat, culoarea, sunetele.
3. Audiază o piesă instrumentală folclorică interpretată la fluiet și caracterizeaz-o.

Creații cu program și creații fără program din tezaurul muzicii naționale și universale profesioniste

Grigoraș Dinicu. *Hora mărțișorului. Hora staccato*

Grigoraș Dinicu (1889–1949)

În diferite timpuri, arta interpretativă instrumentală este marcată de numele unor virtuozii care o fac să se înalțe pe culmile desăvârșirii.

În prima jumătate a sec. al XX-lea, muzica populară românească s-a remarcat prin talentul de excepție și activitatea fructuoasă a violonistului, compozitorului și dirijorului Grigoraș Dinicu. *Hora mărțișorului*, *Hora staccato*, *Hora de la Chișorani*, *Hora Expoziției de la Paris* sunt doar câteva dintre lucrările sale, care au răsunat în întreaga lume, continuând și astăzi să bucure admiratorii pasionați de muzica populară instrumentală. Între anii 1906 și 1946 Grigoraș Dinicu a condus o orchestră de muzică populară, cu care a uimit publicul în prestigioase turnee artistice efectuate în Anglia, Franța, Belgia, SUA etc.

Cele mai frecvent interpretate și solicitate lucrări ale sale sunt: *Hora mărțișorului* și *Hora staccato*. Piesa *Hora mărțișorului* sugerează buna dispoziție creată de sosirea primăverii și este o memorabilă creație cu program.

Sarcini de activitate independentă

1. Audiază *Hora mărțișorului* de Grigoraș Dinicu și expune-ți ideile și impresiile pe care ți le sugerează denumirea ei.
2. Intonează fragmentul propus mai jos. Urmărește încadrarea lui în conținutul integral al lucrării.

Hora mărțișorului

(fragment)

Hora staccato este o creație de o excepțională virtuozitate. *Staccato* este un termen muzical care precizează modul de interpretare a lucrării: sunetele se execută mai scurte decât durata lor indicată, fiind întrerupte unul de altul. *Hora staccato* se plasează în sfera muzicii fără program.

Sarcini de activitate independentă

1. Audiază lucrarea urmărind modul de executare (*staccato*).
2. Caracterizează impresiile produse ascultând *Hora staccato* de Grigoraș Dinicu.

Hora staccato (fragment)

Muzică: Grigoraș Dinicu

Ciprian Porumbescu. *Balada pentru vioară și pian*

Ciprian Porumbescu
(1853–1883)

Este o adevărată capodoperă a muzicii românești, pe care compozitorul a zămislit-o în profunzimea imensului său suflet, „a crescut-o și prin ea a redat lumina pădurilor toamna, când frunza cade pentru a renaște la o viață nouă. Soarta omului de pe aceste meleaguri se aseamănă acestor căderi în fața urgiilor, urmate de reculegeri spre noi aventuri” – după cum remarcă unul dintre muzicologii care a descris viața și activitatea de creație a lui Ciprian Porumbescu. Într-adevăr, compoziția a fost scrisă într-o noapte de toamnă, la 21.10.1880. Sora compozitorului, Mărioara, mărturisea că-n zori l-a găsit plângând, dar cu un zâmbet straniu al imensei împăcări cu sine. Ciprian Porumbescu avusese o noapte de har.

Lucrarea este un exemplu relevant de demonstrare a posibilităților expresive ale muzicii, unde cuvântul nu mai are loc în conținutul de imagini al creației.

Titlul de *baladă* indică denumirea genului muzical de referință al lucrării, deci este vorba de o creație aparținând muzicii fără program.

Balada pentru vioară și pian

Muzică: Ciprian Porumbescu

Andante

Inițial, **balada** însemna un cântec de joc, care însoțea dansurile în cerc. Cu timpul, balada își pierde legătura cu dansul, devenind un cântec cu caracter narativ. Începând cu secolul al XIX-lea, apar balade vocale, corale, instrumentale.

Genul baladei instrumentale a prosperat prin creația unor celebri compozitori ca: Frédéric Chopin, Franz Liszt, Iohannes Brahms, Edvard Grieg, Mihai Jora, Paul Constantinescu ș.a.

Sarcini de activitate independentă

1. Audiază în întregime *Balada pentru vioară și pian* de Ciprian Porumbescu.
2. Urmărește fragmentul de început al baladei și memorizează-l prin fredonare.

Balada pentru vioară și pian a lui Ciprian Porumbescu este o lucrare de mare încercare pentru interpreții la vioară. Ea este mereu prezentă în programele prestigioaselor concursuri

Serghei Lunchevici în rolul bătrânului lăutar Alistar din filmul *Lăutarii*

naționale de muzică instrumentală.

Cantabilitatea plină de vrajă a *Baladei pentru vioară și pian* a atras în mod firesc atenția celor pasionați de muzica corală.

Există aranjamente originale ale acestei lucrări pentru formații corale de copii și de adulți. În opinia muzicienilor și ascultătorilor inițiați, unul dintre violoniștii din Republica Moldova, care a dat o interpretare autentică acestei splendide creații, a fost Serghei Lunchevici, dirijor al Orchestrei de muzică populară „Fluieraș”.

Serghei Lunchevici (1934–1995)

Sarcini de activitate independentă

1. Audiază *Balada pentru vioară și pian* de Ciprian Porumbescu în interpretarea violonistului Serghei Lunchevici însoțit de Orchestra „Fluieraș”.
2. Cunoști lucrări ale artiștilor plastici care au plăsmuit chipul unor vioariști? Descrie oral una dintre ele.
(Repere: Igor Vieru *Barbu Lăutaru*; Mihai Grecu *Cântecul tristeții sale*; Mark Chagall *Scripcarul*; Corneliu Baba *Portretul lui George Enescu și Violoncelistul*).
3. Scrie o compunere cu titlul: *Viori în sufletul meu...*

Alexandru Flechtenmacher. Uvertura națională *Moldova*

Alexandru Flechtenmacher
(1823–1898)

Termenul *uvertură* este mai des cunoscut cu sensul de introducere orchestral-simfonică la spectacolul de operă. În tezaurul muzical însă există uverturi celebre, care s-au afirmat drept creații simfonice de sine stătătoare, neavând vreo legătură cu opera. Multe dintre ele au un program literar. Un exemplu strălucit de creație simfonică este Uvertura națională *Moldova* de Alexandru Flechtenmacher – unul dintre primii compozitori români.

Melodia generoasă, desfășurată într-o mișcare lentă, evocă frumusețea plaiurilor moldave, dragostea de viață și spiritul pașnic al locuitorilor ei.

Conținutul programatic al lucrării este redat atât prin titlu, cât și prin conținutul muzical, caracterizat de melodii specifice – adevărate descrieri muzicale ale pământului pe care ne-am născut și de care trebuie să fim mândri și demni.

Sarcini de activitate independentă

1. Audiind fragmentul de mai jos, urmărește modalitățile de desfășurare a temei principale.
2. Expune-ți oral impresiile auditive și vizuale.
3. Intonează tema centrală din Uvertura națională *Moldova*.

Uvertura națională *Moldova*

(fragment)

Muzică: Alexandru Flechtenmacher

4. Analizează tema principală după următoarele caracteristici: măsura, tonica, frazarea, caracterul, tempoul, dinamica.

George Enescu. *Preludiu la unison* din *Suita nr. 1 pentru orchestră*

George Enescu (1881–1955)

Suita nr. 1 pentru orchestră de George Enescu are ca primă parte celebrul *Preludiu la unison*.

Preludiu înseamnă partea introductivă a unei compoziții muzicale. În cazul dat, se prezintă ca un fragment autonom, care anticipează conținutul *suitei*, ce constituie o creație simfonică de mari proporții.

Este intitulat *Preludiu la unison*, dat fiind faptul că toate instrumentele din orchestră cântă aceeași melodie, pe o singură „voce”.

Titlul lucrării nu include vreun indiciu concret referitor la conținutul muzicii. De aceea îl considerăm exemplu tipic de muzică fără program. Acest preludiu clasic confirmă posibilitățile de expresivitate ale *muzicii fără program*.

Sarcini de activitate independentă

1. Explică termenii *preludiu*, *suită* și *unison*.
2. Audiază integral *Preludiu la unison* din *Suita nr. 1 pentru orchestră*.

Louis-Claude Daquin. *Cucul*

Contribuții valoroase la extinderea domeniului muzicii cu program au adus clavecinistii francezi din secolul al XVIII-lea. Reprezentanți de vază ai stilului sunt considerați: Jean-Philippe Rameau, Louis-Claude Daquin, François Couperin.

Pentru promotorii stilului este caracteristică tendința personificării imaginilor muzicale. Una dintre cele mai reprezentative creații de acest gen este miniatura *Cucul* de Louis-Claude Daquin (1694–1772). Intonațiile muzicale amintesc de cântecul cucului, având diferite înălțimi și intensități. Originalul lucrării este conceput pentru clavecin – instrument predecesor al pianului.

Cucul

Versuri: Grigore Vieru

Muzică: Eugen Doga

Andante

1. Cu - cu - le, ai vo - ce-a - lea - să, cu - cu,

Dar nu-i bi - ne că n-ai ca - să, cu - cu,

Că lași pu - ii la ori - ci - ne, cu - cu,

Prin cui - ba - re - le stră - i - ne, cu - cu,

Cu - cu - le, măi cu - cu - le, cu - cu,

Cu - cu - le, măi cu - cu - le, cu - cu,

Cu - cu - le, măi cu - cu - le, cu - cu,

Cu - cu - le, măi cu - cu - le, cu - cu!

2. Cucule, cânti bine-n crânguri, cu-cu,
 Dar nu-i bine că ești singur, cu-cu,
 Și nu-i bine și nu-i bine, cu-cu,
 Că ți-i dor numai de tine, cu-cu,
 Cucule, măi cucule!

3. Codrul este mândru tare, cu-cu,
 Numai floare lângă floare, cu-cu,
 Și pădurea este dragă, cu-cu,
 Numai creangă lângă creangă, cu-cu,
 Cucule, măi cucule!

Antonio Vivaldi. Ciclul de concerte pentru vioară și orchestra de cameră *Anotimpurile*

Antonio Vivaldi (1678–1741)

În anul 1725, compozitorul italian Antonio Vivaldi a publicat celebrul ciclu din patru concerte pentru vioară și orchestra de cameră, intitulat *Anotimpurile* (*Primăvara, Vara, Toamna și Iarna*).

Primăvara este concertul care se bucură de cea mai largă popularitate printre amatorii de muzică instrumentală. În fruntea fiecărui concert din cele patru Vivaldi a plasat câte un sonet.

În scurte pasaje compozitorul reproduce sunetele variate ale naturii – fie murmurul izvorului sau șuieratul vântului, fie ciripitul păsărilor ori bubuitul însoțit de fulgere care crestează norii. Procedeele imitative, de „descriere” directă, sunt folosite de majoritatea compozitorilor care au compus

lucrări instrumentale cu program – prin mijloace muzicale ei au încercat să redea subiectul operei literare.

Astfel, muzica și ideea literară evoluează împreună și contribuie la crearea unor imagini artistice mult mai complexe, de o expresivitate sporită. Iată cum Antonio Vivaldi a potrivit versurilor tempoul necesar în cadrul discursului sonor:

Primăvara (Concert în mi-major)

<p>Allegro
<i>Tempo I</i></p>	{	A – A sosit primăvara și bucuros
		B – O salută păsările cu un cântec vesel.
		C – { Și izvoarele la adierea zefirașilor,
Curg cu dulce murmur, în timp ce
		D – Vin, acoperind aerul cu mantaua nopții,
		E – { Fulgere și tunete, ca să anunțe ploaia.
În urmă, tăcând acestea, păsărelele
Se întorc din nou la cântecul lor fermecător.
<p>Largo
Căprarul doarme
<i>Tempo II</i>   Allegro
Dans pastoral
<i>Tempo II</i></p>	{	F – { Și apoi, pe pajiștea înflorită și plăcută
În murmurul dulce al frunzelor și plantelor,
Căprarul doarme alături de câinele credincios.
		G – { În cântecul sărbătoresc al cimpoiului
Dansează nimfe și păstori pe iarba moale,
Bucuroși de venirea primăverii.

Sandro Botticelli. *Primăvara* (fragment)

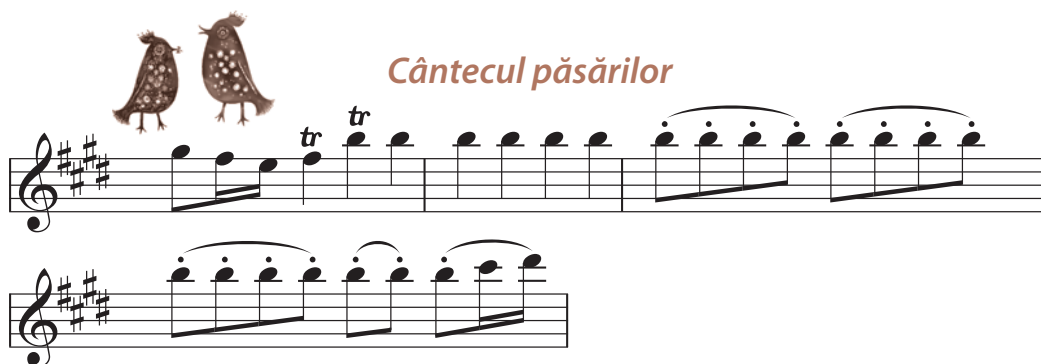
În tonalitatea luminoasă a lui mi-major, orchestra, în *tutti*, redă de la primele măsuri sentimentul de bucurie al omului în fața naturii care renaște. Toate au prins viață: izvorul murmurând voios, firul de iarbă înfipt în lumină, norii care alargă sprinteni pe cer și se apropie amenințător, precum și păsările angajate într-un concurs de vesel ciripit. Un strigăt comun se aude:

A sosit primăvara

8

f con festinata

Dar *tutti* încetează, iar rolul de a o saluta revine viorilor soliste, care, fără acompaniament, redau sonorități sclipitoare. Este ciripitul inconfundabil al păsărilor:

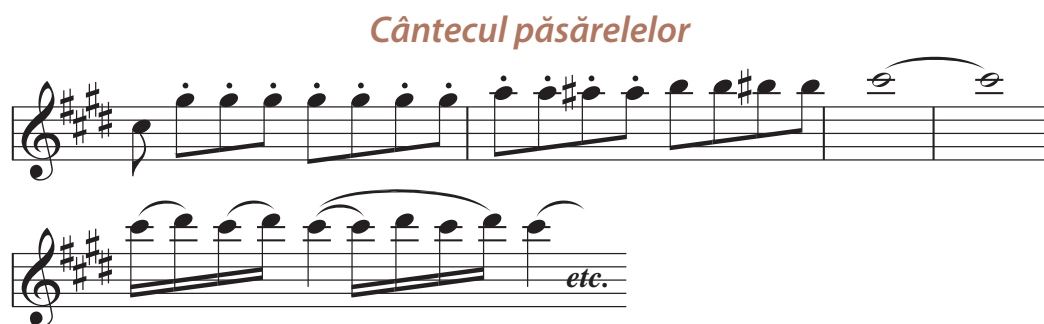
Cântecul păsărilor

Corul păsărilor este completat armonios de murmurul șoptind al izvoarelor:

Murmură izvoarele

Dintr-o dată cerul se întuneacă și răsună înfricoșător bubuitul primului tunet de primăvară. Norii se îndepărtează, cerul se potolește, iar păsările își reiau ciripitul:

Cântecul păsărilor

Pacea adâncă așternută peste natură este redată în partea a doua, *Largo*, unde auzim șoptele frunzișului, care leagănă somnul păstorului adormit, în paza căinelui credincios.

În ultimul *Allegro* al concertului se aude ritmul unui dans țărănesc pitoresc și plin de vioiciune, care surprinde starea de fericire a omului în mijlocul naturii.

Sarcină de activitate independentă

Audiază concertul *Primăvara* de Antonio Vivaldi. Intonează și memorizează pasajul inițial al concertului, intitulat *A sosit primăvara*.

Johann Strauss (fiul). *Valsul Dunărea albastră*

Johann Strauss (fiul)
(1825–1899)

Valsul este „spiritul Vienei încarnat în sunete”, spuneau francezii și englezii. Valsul *Dunărea albastră* reprezintă apogeul creației lui Johann Strauss (fiul) – compozitor recunoscut în întreaga lume ca un adevărat rege al valsului. Strauss (fiul) a fost inspirat de o poezie de dragoste a unui contemporan, intitulată *Pe țărmul Dunării albastre*. Poezia conținea câteva imagini exprimate în versuri pline de muzicalitate: Dunărea „albastră”, mișcată necurmat în talazuri, se lovește de maluri și fiecare undă spărgându-se de ele face spume ce scapără în bătaia soarelui. „Ascultați, pare să spună poetul, ascultați ecoul ei melodios!”

Sarcini de activitate independentă

1. Audiază valsul *Dunărea albastră* în întregime. Determină forma în care este scrisă această lucrare.
2. Intonează și memorizează fragmentul muzical propus mai jos.

Dunărea albastră

Muzică: Johann Strauss (fiul)

rit.

Iosif Ivanovici. *Valsul Valurile Dunării*

Iosif Ivanovici (1845–1902)

Splendorile plaiurilor dunărene au fost redată cu mare talent de compozitorul român Iosif Ivanovici (sârb de origine) în valsul *Valurile Dunării* – creație care s-a bucurat de-a lungul timpului de un succes enorm, începând cu prima audiție la Expoziția Universală din Paris, 1889. Este o lucrare pentru orchestră (simfonică, de fanfară), alcătuită din mai multe părți, fiecare dintre ele contribuind la crearea unei imagini complexe a peisajelor dunărene. Pentru părțile de început ale valsului s-au scris versuri care se cântă pretutindeni și cu cea mai mare plăcere: de la Dunăre până dincolo de Nistru.

Sarcini de activitate independentă

1. Audiază în întregime valsul *Valurile Dunării* de Iosif Ivanovici și memorează-l. Interpretează varianta vocală prezentată mai jos.
2. Demonstrează într-o compunere, pe maximum jumătate de pagină, posibilitățile de armonizare a muzicii cu literatura, având ca reper valsurile *Valurile Dunării* de Iosif Ivanovici și *Dunărea albastră* de Johann Strauss (fiul).

Valurile Dunării

Versuri: Carol Scrob

Muzică: Iosif Ivanovici

Bar - ca pe va - luri plu - teș -
 Nu, nu e vîn - tul, nici Du -
 te u - șor, Dar ci - ne - n - gă -
 nă - rea nu - i, E lo - pă - ta -
 nă un cân - tec de 1. dor?
 rul și cân - te - cul

2. *Refren:*

lui... Gân-dul i-l du - ce a - le - ne un
Dar când pe cer pri - ma stea va scli -

val, Ca pe o frun - ză de nu - fără spre mal,
pi Și când lo - pe - ți - le vor a - ți - pi,

Spre fa - ta ca - re-l aș - teap - tă of - tând Și o - re - le
Bar - ca sub săl - cii tă - cu - tă va sta Și fa - ta-l va-m-

Dal. al *CODA*
e poi la Coda

trec pe rând... cân - te - cul lui...
bră - ți - șa...

1. Barca pe valuri plutește ușor,
Dar cine-ngână un cântec de dor?
Nu, nu e vântul, nici Dunărea nu-i,
E lopătarul și cântecul lui...

Refren:

Gândul i-l duce alene un val,
Ca pe o frunză de nufăr spre mal,
Spre fata care-l așteaptă oftând
Și orele trec pe rând...
Dar când pe cer prima stea va scripi
Și când lopețile vor ațiți,
Barca sub sălcii tăcută va sta
Și fata-l va-mbrățișa...

(Versurile continuă)

Ludwig van Beethoven. *Oda bucuriei din Simfonia a 9-a*

Ludwig van Beethoven
(1770–1827)

Întreaga operă a lui Ludwig van Beethoven este pătrunsă de idealurile de libertate și fraternitate. Această idee supremă Beethoven a realizat-o în geniala sa *Simfonia a 9-a*, finalul căreia e numit și *Oda bucuriei*, unde muzicianul introduce *corul și soliștii-cântăreți* – o inovație până atunci fără precedent. Compozitorul a folosit versurile celebrului poet – contemporan al său – Friedrich Schiller.

Actualmente, finalul *Simfoniei a 9-a* este acceptat oficial ca Imn al Comunității Europene. Acest imn a fost interpretat pentru prima dată la 29 mai 1986, odată cu înălțarea drapelului european cu 12 stele auriu pe fundal azuriu în fața clădirii Comunității de la Bruxelles.

În istoria culturii muzicale, Ludwig van Beethoven este considerat fondator al muzicii simfonice cu program. Uverturile *Egmont* și *Coriolan*; *Simfonia a 6-a (Pastorală)* și *Simfonia a 9-a (Oda bucuriei)* sunt cele mai reprezentative și mai strălucite exemple aparținând domeniului cultural-artistic – muzicii cu program.

Drapelul Uniunii Europene

Oda bucuriei din Simfonia a 9-a

(fragment)

Versuri: Friedrich Schiller

Muzică: Ludwig van Beethoven

Transpus în Do-major

Sla - vă ți - e, stea cu - ra - tă, vo - ie bu - nă
 Ci - ne a a - vut no - ro - cul de pri - e - teni
 pe pă-mânt, As - tăzi te sim - țim a - proa - pe
 buni să dea, Ci - ne ști - e ce-i iu - bi - rea
 sol din rai cu soa - re sfânt. Vra - ja ta a -
 lân - gă noi cân - tând să stea. Fe - ri - cit un

du - ce ia - răși pe po - por lân - gă po - por, Toți
 su - flet drag te poa - te fa - ce pe pă - mânt. Ci -
 pe lu - me frați noi sun - tem, Când a - pari u - șoa - ră - n zbor.
 ne n - a sim - țit iu - bi - rea ple - ce din - tre noi plân - gând.

Slavă ție, stea curată, voie bună pe pământ,
 Astăzi te simțim aproape sol din rai cu soare sfânt.
 Vraja ta aduce iarăși pe popor lângă popor,
 Toți pe lume frați noi suntem,
 Când apari ușoară-n zbor.
 Cine a avut norocul de prieteni buni să dea,
 Cine știe ce-i iubirea lângă noi cântând să stea.
 Fericit un suflet drag te poate face pe pământ.
 Cine n-a simțit iubirea plece dintre noi plângând.

Sarcini de activitate independentă

1. Memorizează și interpretează expresiv fragmentul *Oda bucuriei* din finalul *Simfoniei a 9-a* de Ludwig van Beethoven.
2. Audiază integral finalul *Simfoniei a 9-a*.

Wolfgang Amadeus Mozart. *Simfonia nr. 40 în sol-minor; Mica serenadă nocturnă*

În cei numai 35 de ani ai vieții sale, genialul compozitor austriac Wolfgang Amadeus Mozart a abordat toate genurile muzicale cunoscute la vremea sa, pe care le-a desăvârșit. Fiecare dintre cele peste 600 de capodopere ale sale sunt pătrunse de grație, eleganță și de o exactitate a tonului care denotă o măiestrie ieșită din comun.

Mozart a fost acela care a cunoscut perfect posibilitățile tehnice ale instrumentelor pentru care a compus. În celebra sa creație instrumentală *Simfonia nr. 40 în sol-minor* Mozart nu apelează în mod special la alte mijloace artistice, limi-

Wolfgang Amadeus Mozart
(1756–1791)

tându-se la acelea de care dispune muzica. În concepția sa, posibilitățile muzicii de redare a universului interior al omului sunt infinite. Simfoniile, serenadele, sonatele, ansamblurile și concertele instrumentale mozartiene reprezintă exemple strălucite de muzică pură (fără program).

Sarcină de activitate independentă

Urmărește evoluția muzicii în fragmentele muzicale de mai jos. Comentează linia melodică și ritmul.

Simfonia nr. 40 în sol-minor

(fragment)

Muzică: Wolfgang Amadeus Mozart

Allegro molto

Mica serenadă nocturnă

Muzică: Wolfgang Amadeus Mozart

Romanze, andante

REȚINE

- În categoria *muzicii cu program* se încadrează creațiile instrumentale de diferite genuri, care sunt însoțite de un program literar menit să concretizeze mesajul sonor.
- Programul creației instrumentale sugerează ascultătorului subiectul sau conținutul lucrării: evenimente, fapte, obiecte, fenomene concrete, precum și sentimentele și trăirile trezite de acestea.
- Programul trebuie adus la cunoștința ascultătorului înainte de audierea lucrării. În caz contrar creația va fi apreciată de către ascultător ca una fără program.
- Muzica reprezintă o artă neîntrecută în expresia lumii sufletești – lume pe care cuvântul nu poate s-o exprime definitiv. Aceasta se poate întâmpla în creațiile muzicale cu program, dar mai cu seamă în cadrul muzicii fără program (muzicii pure).

AUTOEVALUARE

1. Definește noțiunea de *muzică cu program*.
2. Precizează în ce constă specificul îmbinării muzicii cu cuvântul (literatura) în creațiile muzicale instrumentale (de muzică populară, de muzică profesionistă).
3. Enumeră creații muzicale cu program cunoscute. Ce îți sugerează programul lor?
4. Intonează motivele muzicale ce urmează. Amintește-ți creațiile studiate anterior din care acestea sunt desprinse:

a)

b)

5. Numește compozitorul considerat fondator al muzicii simfonice cu program.
6. Comentează semnificația noțiunii de *muzică pură*. Dă exemple de creații muzicale fără program pe care ai avut ocazia să le audiezi.
7. Explică care ar fi condiția principală pentru ca programul atribuit lucrării să fie înțeles împreună cu conținutul muzical propriu-zis.
8. Precizează ce se poate întâmpla în cazul în care ascultătorul nu cunoaște programul lucrării.

SINTEZĂ

- Muzica a evoluat în timp odată cu istoria fiecărui popor în parte și a omenirii în întregime. Arta muzicii, datorită limbajului ei specific, creează posibilități nelimitate de descoperire și de pătrundere în adevărurile istoriei.
- Muzica transmite o inegalabilă forță mobilizatoare interiorului sufletesc și poate crea stări de spirit revoluționare ființei omenești. Muzica însoțește și creează istoria.
- Atât creația populară, cât și cea componistică cuprinde numeroase lucrări care proslăvesc înțelepciunea și faptele de glorie săvârșite de personalități celebre și de reprezentanții simpli ai poporului.
- În muzică își găsesc reflectare specifică evenimentele culturale deosebite din istoria națională și din cea universală.
- Creația muzicală inspirată de natură cuprinde cântece și melodii din folclorul muzical netradițional și din cel ocazional. Compozitorii din toate timpurile au creat adevărate capodopere dedicate naturii: de la miniaturi lirice instrumentale și lieduri, până la oratorii, concerte instrumentale, sonate, simfonii, muzică de operă și balet etc.
- Stările naturii sunt asemănătoare stărilor sufletești ale omului. Prin urmare, muzica dedicată naturii reprezintă expresia cea mai adecvată a stărilor interioare ale omului în legătură cu mediul natural în care viețuiește.
- La domeniul muzicii cu program se referă creațiile instrumentale cărora li se atribuie un titlu sugestiv cu intenția de a orienta ascultătorul, interpretul spre evenimente, fapte, lucruri, fenomene deja cunoscute. De aceea cunoașterea programului trebuie să precede receptarea propriu-zisă a lucrării. Prin urmare, muzica cu program reprezintă o modalitate specifică a simbiozei muzicii cu cuvântul artistic.
- Când ascultătorului îi scapă din vedere programul lucrării, aceasta va fi considerată creație fără program (de muzică pură).
- Menirea de bază (principală) a muzicii este de a exprima stările sufletești ale omului, care prin cuvinte nu pot fi explicate (redate, exprimate). Această însușire a artei sonore se manifestă în lucrările muzicale cu program, dar mai cu seamă în muzica pură (fără program).

Acest manual este proprietatea
Ministerului Educației al Republicii Moldova.

Liceul/Gimnaziul _____				
Manualul nr. _____				
Nr. crt.	Numele de familie și prenumele elevului	Anul școlar	Aspectul manualului	
			la primire	la restituire
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				

Dirigintele verifică dacă numele elevului este scris corect.

Elevul nu trebuie să facă niciun fel de însemnări în manual.

Aspectul manualului (la primire și la restituire) se va aprecia folosind termenii: *nou, bun, satisfăcător, nesatisfăcător*.